

**UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA EKONOMICKO-SPRÁVNÍ**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2010

Bc. Lenka Matějovská

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

**Vztah ratingu a úvěrování
v municipální politice**

Bc. Lenka Matějovská

Diplomová práce
2010

UNIVERSITY OF PARDUBICE
Faculty of Economy and Administration
Institute of Economics and Management

**Relation rating and credit covering
in municipal policy**

AUTHOR: Bc. Lenka Matějovská

SUPERVISOR: prof. RNDr. Bohuslav Sekerka, CSc.

GRADUATION THESIS
2010

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Ústav ekonomie
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Lenka MATĚJOVSKÁ**
Studijní program: **N6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Ekonomika a management podniku**

Název tématu: **Vztah ratingu a úvěrování v municipální politice**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce je analyzovat vztah ratingu a úvěrování v municipální politice.

Diplomová práce bude obsahovat:

- zásady ratingu regionů
- úvěrování regionů
- analýza postupů používání vybranými úvěrovými institucemi
- vytvoření syntetického modelu

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy: cca 30 stran
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, ODBOR VEŘEJNÝCH DATABÁZÍ:
Malý lexikon obcí ČR 2002. Praha, Český statistický úřad, 2003
JONOVÁ, M.: Analýza zadluženosti územních samospráv a její dopad na
municipální a regionální rozvoj v ČR. Pardubice, Univerzita Pardubice,
2004
KALABIS, Z.: Bankovní služby v praxi. Brno, Computer Press, 2005
KOPECKÝ, M.: Právní postavení obcí. H a H, Jinočany, 2002
LACINOVÁ, J.: Finanční produkty určené municipalitám. Pardubice,
Univerzita Pardubice, 2004
MELION, M: Finance obcí. Hradec Králové, E. I. A. Ekonomická a in-
formační agentura, 1994
PAVELKA, F., BARDOVÁ, D., OPLTOVÁ, R.: Úvěrové obchody. Praha,
Bankovní institut, 2001
PEKOVÁ, J.: Hodpodaření a finance územní samosprávy. Praha, Ma-
nagement Press, 2004
PRESNER, L.: Slovník mezinárodního podnikání. Praha, Victoria Pub-
lishing, 1995
PRICEWATHERHOUS, C.: Zásady řízení úvěrů. Praha, Management
Press, 1999
SEKERKA, B.: Bankovníctví. Pardubice, Univerzita Pardubice, 2005
ŽÁKOVÁ, L.: Úvěrování měst a obcí Investiční a Poštovní bankou, a. s..
Pardubice, Univerzita Pardubice, 2000

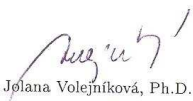
Vedoucí diplomové práce: prof. RNDr. Bohuslav Sekerka, CSc.
Ústav ekonomie

Datum zadání diplomové práce: 24. června 2009

Termín odevzdání diplomové práce: 30. dubna 2010

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.
děkanka

L.S.

doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 17. července 2009

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

Ve Skřivanech, dne 30. června 2010

Bc. Lenka Matějovská

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala prof. RNDr. Bohuslavu Sekerkovi, CSc. za odborné vedení mé práce, dále děkuji konzultantovi ing. Jiřímu Hanykovi za vstřícnost a ochotu při poskytování informací. Ráda bych také poděkovala i Romanu Kořínkovi za strávený čas a trpělivost po celou dobu mého studia.

ANOTACE

Tématem mé diplomové práce je „Vztah ratingu a úvěrování v municipální politice“. Práce se zabývá hodnocením finanční situace obcí z pohledu úvěrové instituce a postupem při získávání půjčky. Cílem práce je analyzovat postup používaný v bance a pokusit se o vytvoření syntetického pohledu.

KLÍČOVÁ SLOVA

rating; úvěr; obce; municipality; finanční rizika; bankovníctví

TITLE

Relation rating and credit covering in municipal policy

ANNOTATION

The theme of my graduation thesis is "Relation rating and credit covering in municipal policy". The dissertation is concerned with evaluation of financial situation of villages from the point of view of credit institution and with procedure when securing getting a loan. The aim of this work is to analyse a process which is used in a bank and attempt to create a synthetic look.

KEYWORDS

Rating; credit; municipality; financial risk; banking

OBSAH

1.	Úvod.....	- 10 -
2.	Zásady a principy ratingu.....	- 11 -
2.1	Definice ratingu.....	- 11 -
2.2	Rozdíl mezi scóringem a ratingem.....	- 12 -
2.3	Ratingový proces.....	- 13 -
2.4	Ratingové agentury	- 17 -
2.4.1	Standard & Poor's Corporation.....	- 18 -
2.4.2	Moody's	- 19 -
2.4.3	Fitch Rating (dříve Fitch IBCA)	- 20 -
2.4.4	CRA Rating Agency, a. s.	- 22 -
2.4.5	Duff & Phelps.....	- 22 -
2.5	Ratingový systém v ČSOB.....	- 23 -
2.5.1	Charakteristika municipalit	- 24 -
2.5.2	Stanovení pravděpodobnosti selhání (PD)	- 25 -
2.5.3	Interní modely hodnocení a rating	- 29 -
2.5.4	Individuální modely hodnocení a rating.....	- 37 -
3.	Financování municipalit	- 38 -
3.1	Dotace.....	- 38 -
3.1.1	Neúčelové dotace	- 38 -
3.1.2	Účelové dotace	- 38 -
3.2	Bankovní obchody.....	- 39 -
3.2.1	Aktivní obchody banky	- 39 -
3.2.2	Pasivní obchody banky.....	- 40 -
3.2.3	Financování municipalit ČSOB	- 40 -
4.	Analýza postupu úvěrování.....	- 45 -
4.1	Žádost o poskytnutí úvěru	- 45 -
4.2	Příprava úvěrového návrhu	- 48 -
4.3	Hodnocení finanční situace	- 48 -
4.4	Hodnocení nefinanční situace	- 48 -
4.5	Schvalovací proces.....	- 49 -
4.5.1	Smlouva o úvěru.....	- 49 -
4.5.2	Řízení rizik	- 50 -

4.5.3	Splácení úvěru	- 52 -
4.5.4	Podmínky zajištění úvěru a výše platebního styku	- 52 -
4.6	Rozhodnutí	- 54 -
5.	Modelový příklad	- 55 -
6.	Závěr.....	- 59 -
7.	Použité zdroje	- 60 -
7.1	Literatura	- 60 -
7.2	Internetové zdroje.....	- 61 -
7.3	Časopisy a noviny	- 62 -
8.	Seznam tabulek a grafů	- 63 -
9.	Seznam zkratk	- 64 -
10.	Seznam příloh	- 65 -
<i>Přílohy</i>	- 84 -

1. Úvod

Hlavním tématem práce je analyzovat proces úvěrování a ratingu segmentu municipalit jednou z největších bank působících na našem trhu – ČSOB, a.s.

Poskytování úvěrových produktů patří mezi nejhlavnější činnost každé banky, což je i jedna z podmínek, kterou musí každá obchodní banka v České republice ze zákona plnit. Samotný rating municipalit je právě jeden z nejdůležitějších ukazatelů, který určuje schopnost splácet závazky dané obce či města. Na základě výsledku ratingu se poté stanovují i úvěrové podmínky a povinnosti pro danou municipalitu, které je poté municipalita povinna předkládat spolu se svými výkazy.

Diplomová práce je rozdělena do čtyř kapitol. První část se zabývá podstatou ratingu, ratingovým procesem a agenturami. V další části jsou popsány vybrané způsoby financování municipálních klientů. Třetí kapitola pojednává o procesu úvěrování. V samotném závěru práce jsem se pokusila o vytvoření syntetického modelu fiktivní obce, která bude žádat o úvěr.

Při zpracování své diplomové práce jsem využívala informace čerpané z odborné literatury, z vědomostí, které jsem získala studiem na této univerzitě a z materiálů, které mi byly poskytnuty bankou ČSOB, a. s. Veškeré prameny jsou uvedeny v použité literatuře.

2. Zásady a principy ratingu

2.1 Definice ratingu

Klíčovým pojmem na soukromých trzích pro stát, pro mezinárodně činnou instituci a zvláště pro banku je její důvěryhodnost. Jejím standardizovaným vyjádřením se v průběhu dvacátého století stal na poli mezinárodních financí rating.¹

O rating prozatím usilují zejména relativně dobré a úspěšné podniky, které mají vybudovány relativně dlouhodobé a stabilní vztahy se svými bankami, jež se pochopitelně odrážejí i ve výši úrokových měr. Rating však může být dobrým podkladem pro jednání o dalších úvěrech, pro kontaktování jiných banka. Je také pravdou, že zejména domácí banky, jakkoliv se obecně jejich zájem o hodnocené podniky zvýšil, nedokáží ratingu ještě plně využívat při svém rozhodování o úvěrech. V zájmu spravedlnosti je ale nutné dodat, že výsledky ratingové agentury prověří teprve čas, že určitá obezřetnost je na místě.²

Další z definic ratingu uvádí – rating je standardní mezinárodní nástroj měření (hodnocení) bonity společenství pro posuzování jejich důvěryhodnosti resp. úvěruschopnosti. Rating státu deklaruje rizikovost podnikání v zemi pro zahraniční firmy a rovněž oceňuje ekonomickou schopnost státu dodržet vydané závazky. Rating vlastně určuje míru rizikovosti nesplnění těchto závazků.³

Rating můžeme tedy popsat jako nezávislé hodnocení, jehož cílem je zjistit, a to na základně komplexního rozboru veškerých známých rizik hodnoceného subjektu, jak je tento subjekt schopen a ochoten dostát včas v plné výši všem svým splatným závazkům.⁴

Rating se používá především ke dvěma účelům. Většinou společnosti, které se zajímají o cizí zdroje, mají zájem získat ratingové hodnocení. Pokud by firma získala nepříznivé hodnocení, věřitelé by požadovali vyšší rizikovou prémii. V jiných případech se může také vycházet z požadavků investora (například banky), který si nechá ohodnotit bonitu klienta.

¹ STINGL, T.: Rating už i pro malé firmy. Profit, 2005

² TRCHOVÁ, Š.: Rating – řeč písmen. In Banky a Finance. Praha: 1998, s. 50-51

³ <http://www.cekia.cz/?idf=ranking#h3-5>

⁴ VINŠ, P., LIŠKA, V.: Rating. Praha: C. H. Beck, 2004

Druhým motivem, který vede k zadávání do ratingu vlastní firmy, mohou být marketingové důvody. Zveřejnění ratingu je pak důkazem informační otevřenosti a v podstatě nástrojem komunikace s investory a věřiteli.⁵

Příznivý rating má podstatný význam pro posuzovaný podnik, protože znamená snížení rizikové prémie, a tím i nižší úrokové náklady úvěrové operace. Pro banku, která je jako potenciální věřitel v pozici investora, má rating výraznou informační hodnotu.⁶

Dobré hodnocení ale nemusí vždy zaručit, že je subjekt bezpečný.⁷ Od ratingu se také odvíjí úročení půjčky. Čím horší výsledek hodnocení, tím bývá vyšší úroková míra při poskytování půjčky bankou. Výsledná hodnota ratingu ovšem neznamená doporučení investice. Pro ty, co mají raději vyšší riziko s vyšším výnosem, mohou být lákavé i firmy s nižším ratingem.⁸

2.2 Rozdíl mezi scóringem a ratingem

Někdy bývá rating chybně označován scóringem a naopak. V obou případech se jedná o scóringové metody. Jejich rozdíly uvádí tabulka č. 1.

Scóring oproti ratingu představuje velmi jednoduchý, průzračný a časově nenáročný mechanismus zjišťování bonity klienta. Používá se především pro kreditní analýzu malých společností nebo fyzických osob a to u produktů jako je spotřební úvěr nebo hypotéka. Vzhledem k velkému počtu těchto obchodů s relativně nízkými částkami do scóringu nevstupuje hodnocení kvalitativních ukazatelů.⁹

Tabulka č. 1.: Parametry při vytváření ratingu a scóringu

Položka	Rating	Scóring
Zdroj dat	hodnocený subjekt, externí zdroje	hodnocený subjekt

⁵ Fialka, M: U nás rating zatím příliš nezdolá. In Hospodářské noviny. Praha: 2000 ze dne 7.6. 2000, s. 13

⁶ PŮLPÁNOVÁ, S.: Komerční bankovníctví v České republice. Praha: Oeconomica, 2009, s. 287

⁷ Například Island měl před ekonomickou krizí (podzim 2008) lepší rating než ČR a přesto nebyla země schopna plnit své závazky.

⁸ Novinky.cz. Pojmy-Rating. [online]. [cit. 28.3. 2010]. Dostupné z: <http://tema.novinky.cz/rating>

⁹ MEJSTRÍK, M., PEČENÁ, M., TEPLÝ, P.: Basic principles of banking. Praha: Karolinum, 2008, s. 288

Charakter dat	kvantitativní i kvalitativní s pohledem do budoucna	převážně kvantitativní, důvěryhodné jsou minulé výsledky
Analýzu provádí	ratingový tým, tj. min. dva lidé	1 analytik
Způsob hodnocení	analýza s převahou kvalitativních faktorů	automatizovaný proces s důrazem na kvantitativní část
Výsledek	známka na základě rozhodnutí ratingového výboru	výstup dle automatizovaného výpočtu z PC
Doba hodnocení	1 a 2 měsíce	do 1 týdne
Cenová náročnost	řádově ve statisících Kč	min. poplatek
Užití	pro nestandardní nebo významné dlouhodobé kontrakty	pro standardní nebo menší obchody krátkodobějšího charakteru

Zdroj: Vinš, Liška, 2005, s. 85

2.3 Ratingový proces

Samotný proces ratingu je do určité míry standardizován. Subjekt, který se rozhodne pro rating, požádá ratingovou agenturu o prozatímní rating, aby mohl získat informace o bonitě své firmy. Po akceptování prozatímního ratingu musí předat ratingové agentuře informace o finanční a ekonomické situaci za posledních min. 5 let. Tyto informace ratingová agentura dále zpracovává.¹⁰

Postup ratingové agentury v podstatě vychází z metod tradičně využívaných finanční analýzou s uplatněním buď vícekritériálního přístupu (pracuje s celou škálou faktorů charakterizujících určité skutečnosti a situace v hospodaření, jako likvidita, kvalita aktiv, kapitálová vybavenost atd.) nebo hierarchicky rozvíjeného „stromu ukazatelů“.¹¹

¹⁰ MUSÍLEK, P.: Finanční trhy. Instrumenty, instituce a management. Praha: VŠE, 1994, s. 282

¹¹ PŮLPÁNOVÁ, S.: Komerční bankovníctví v České republice. Praha: Oeconomica, 2009, s. 106

Analýza faktorů specifických pro hodnocenou společnost probíhá s cílem pochopit trendy poptávky po produktech společnosti a strategie společnosti přijaté k uspokojení této poptávky. Důležitou součástí analýzy tvoří přezkoumání problémů ovlivňující daně a konkurenční prostřední. Je hodnocena míra, do které je dané odvětví charakterizováno cyklickými či sezónními výkyvy. Analyzují se konkurenční výhody i nevýhody společnosti.

Všechna posuzovaná kritéria jsou ohodnoceny body. Body jsou pak násobeny vahou ukazatele a výstupem je stanovení finanční a nefinanční bonity. Kombinací stupně finanční a nefinanční bonity je dán ratingový stupeň.¹²

Podrobnější členění kvalitativních faktorů je níže uvedeno.

Kvalitativní faktory:

- řízení (management)
- obchodní struktura podnikatelské a obchodní činnosti
- cykličnost/ sezónnost
- konkurenční prostředí
- technologické/ technické změny
- vládní politika/ subvence
- tržní ochrana/ kvóty/ tarify
- dostupnost a cena surovin
- profil klientely
- výkonnost podniku, omezující kapacitní faktory
- pracovní vztahy
- zatížení životního prostředí
- právní závazky
- finanční flexibilita
- termínová listina
- účetní politika.¹³

Druhů ratingů existuje v dnešní době celá řada. Rozčlenit rating můžeme podle několika kritérií jako např. podle trhu, z časového hlediska.

¹² <http://www.ratingmsp.cz/detail.php?catName=technicka-data>

¹³ VINŠ, P., LIŠKA, V.: Rating. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 21-22

Členění ratingu podle typu dluhové instrumentu:

- rating cenných papírů s pevným výnosem (obligace, směnky),
- rating syndikovaného dluhu,
- rating prioritních akcií,
- rating strukturovaného financování
- rating projektového financování.

Další možné členění:

- rating emitenta,
- rating banky či pojišťovny,
- rating podílového nebo penzijního fondu,
- rating organizátora trhu s cennými papíry (např. burzy).

Rating můžeme dále členit na mezinárodní a lokální. U **mezinárodního** ratingu je hodnocení vztaženo ke srovnatelným společnostem a k existujícím závazkům a pohledávkám v zahraničních měnách. Tento rating je celosvětově porovnatelný. U **lokálního** ratingu je hodnocení vztaženo k úrovni sektoru podnikání v České republice. Lokální je na rozdíl od mezinárodního používán pouze v rámci daného státu a není mezinárodně porovnatelný.¹⁴

Lze předpokládat, že postupným zapojováním České republiky do vazeb uvnitř Evropské unie se zvýší zájem českých firem o objektivní posouzení kredibility mezinárodním ratingem.¹⁵

Rating států

Při hodnocení států vycházejí ratingové agentury většinou ze stávajících dluhů země, jejich rozložení v čase, rozpočtové politiky a ochoty své závazky splácet. Negativní vyjádření politiků, že je dluh země nízké, bezvýznamný, může stát poškodit.¹⁶

Níže uvedená tabulka zobrazuje rating České republiky třemi nejznámějšími ratingovými agenturami. Stav je ke květnu 2010.¹⁷

¹⁴ VINŠ, P., LIŠKA, V.: Rating. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 7-8

¹⁵ PŮLPÁNOVÁ, S.: Komerční bankovníctví v České republice. Praha: Oeconomica, 2009, s. 287

¹⁶ V posledních letech se výrazně snižovalo hodnocení například Řecka. V žebříčku "áček" postupně klesalo a na jaře 2010 dostalo poprvé hodnocení BB+, spadlo tedy do kategorie zemí spekulativních. V takové kategorii se žádná země v eurozóně nenachází. Země eurozóny mají u agentury Standard & Poor's většinou hodnocení nejvyšší, tedy AAA, výjimkou je velmi zadlužená Itálie, ta má hodnocení nižší. Nové státy EU včetně ČR mají hodnocení nižší. Předlužené Lotyšsko má například stupeň BB, v podobné kategorii je i Rumunsko. Zdroj: Novinky.cz. Pojmy-Rating.

Česká republika získala svůj ratingový stupeň prostřednictvím hodnocení důvěryhodnosti České národní banky. Rating ukazuje, jak je schopna ČNB schopna splácet své závazky. Nejedná se tedy o hodnocení České republiky jako celku, ale o rating centrální banky jako nejvyššího stupně, který může ekonomický subjekt na našem území získat.¹⁸

Tabulka č. 2.: Rating České republiky

Hodnocení České republiky		
agentura	rating	Výhled
Standard & Poor's	A	stabilní
Moody's	A1	stabilní
Fitch	A+	stabilní

(zdroj: Novinky.cz)

Rating bank

Tabulka č. 3 uvádí příklad ratingu tří předních českých bank ratingovými agenturami Moody's, Standard & Poor's, Fitch.¹⁹

Tabulka č. 3.: Rating tří českých bank

Ratings in 11/2005	Moody's		Standard & Poor's		Fitch	
	Long - term	Short - term	Long - term	Short - term	Long - term	Short - term
ČSOB	A1	Prime - 1	A -	A -2	A +	F 1
Komerční banka	A1	Prime - 1	A -	A -2	A +	F 1
Česká spořitelna	A2	Prime - 1	A -	A -2	A -	F 2

(zdroj: MEJSTRÍK, M., PEČENÁ, M., TEPLÝ, P.: *Basic principles of banking*. Praha: Karolinum, 2008, s. 286)

¹⁷ Novinky.cz. Pojmy-Rating. [online]. [cit. 28.3. 2010]. Dostupné z: <http://tema.novinky.cz/rating>

¹⁸ VINŠ, P., LIŠKA, V.: *Rating*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 99

¹⁹ MEJSTRÍK, M., PEČENÁ, M., TEPLÝ, P.: *Basic principles of banking*. Praha: Karolinum, 2008, s. 286

Co se týče klientů bank, ratingové postupy aplikují samy banky²⁰, mohou však rovněž využít služeb specializovaných institucí, které se pohybují ve finančním prostoru se záměrem usnadnit v něm orientaci všem ostatním účastníkům (investorům).²¹

Každá banka v rámci vlastní metodiky (kterou používá za součást know – how) buduje svoji klasifikační stupnici o různém počtu úrovní. Klasifikační stupnice používané nejčastěji americkými bankami má podle ankety z roku 1998 [FRS] kromě čtyř obvyklých „problémových“ tříd šest stupňů pro podchycení „průchodných“ (pass) klientů.²²

Ratingové modely jsou pravděpodobnostní nebo expertní modely, které slouží k výpočtu PD ratingu na základě údajů o klientech. Tyto modely jsou průběžně udržovány tak, aby jejich schopnost určení pravděpodobnosti defaultu konkrétního klienta byla co nejlepší.²³

Jde o hodnocení týkající se schopnosti banky dostát svým závazkům jak z dlouhodobého, tak z krátkodobého hlediska. Nejde tedy o komplexní hodnocení ekonomické či finanční kvality. Tímto hodnocením se zabývají specializované instituce.

2.4 Ratingové agentury

Ratingová agentura by měla být zcela nezávislá, důvěryhodná instituce, která prozkoumá schopnost jiné organizace splácet své dluhy. Jejím úkolem je bonitu klienta nejen verbálně popsat, ale především emitenta zařadit podle standardizovaného systému do určité skupiny.²⁴

Aby se agentura stala na trhu uznávanou, musí být schopna včas reagovat na poptávku na mezinárodním trhu.

Ratingové agentury odděleně hodnotí závazky dlouhodobého charakteru (např. dluhopisy) a závazky krátkodobého charakteru (např. komerční papíry nebo depozitní

²⁰ Jedná se však o interní hodnocení bankou. V České republice je rating regulován Komisí pro cenné papíry (KCP), jako koncesovaná živnost.

²¹ PŮLPÁNOVÁ, S.: Komerční bankovníctví v České republice. Praha: Oeconomica, 2009, s. 287

²² PŮLPÁNOVÁ, S.: Komerční bankovníctví v České republice. Praha: Oeconomica, 2009, s. 193

²³ V souvislosti s finanční krizí byla hodnota ratingů velmi zpochybněna. Agentury byly kritizovány především za to, že udělovaly nejvyšší ratingy i instrumentům, které těchto kvalit nedosahovaly. Mnoho investorů například věřilo, že vlastní zajištěné dluhové obligace (CDO), které jsou zcela bezrizikové (AAA). Ty však později ztratily hodnotu a staly se zcela neprodejné. Agentury jsou také často kritizovány za to, že nepřístupují ke všem hodnoceným společnostem zcela nezávisle a nezahrnují do hodnocení všechna známá rizika. (zdroj: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Rating>)

²⁴ PŮLPÁN, K. a kol.: Slovník bankovníctví, pojišťovnictví a kapitálových trhů. Praha: Public History, 1998, s. 251

certifikáty). Žadateli je následně přiřazena známka, která vyjadřuje riziko nedodržení závazků.²⁵

Mezi nejznámější společnosti, které se zabývají přiřazení ratingu, patří **Standard & Poor's**²⁶, **Moody's**²⁷ a **FITCH**²⁸. Hodnocení se vyjadřuje skupinami symbolů. Jako první se uvádí hodnocení z dlouhodobého hlediska, za nímž po lomítku následuje hodnocení z krátkodobého hlediska.²⁹

V České republice a okolních zemích působí **CRA Rating Agency, a. s.**³⁰, která v roce 2000 podepsala dohodu o přidružení s Moody's Investors Services.

2.4.1 Standard & Poor's Corporation

Společnost Standard & Poor's datuje svůj původ až do 60. let 19. století, kdy byla založena Henrym V. Poorem, autorem publikace o historii železnic a průplavů v USA. Jeho mottem bylo: „Investor má právo vědět.“ Díky němu se stala průkopníkem publikací pro investory. Současná společnost vznikla roku 1941 fúzí Standard Statistic Company a Poor's Publishing Company. Ze svého sídla v New Yorku působí již po celém světě, má kanceláře v Londýně, Tokiu, San Francisku, Stockholmu, Paříži, Melbourne, Torontu a Mexico City.³¹

Její podíl na celosvětovém trhu ratingu je odhadován cca na 40 %.

Používané symboly pro splácení jistiny a úroků dlouhodobých obligací:

AAA extrémně vysoká a nezpochybnitelná schopnost splatit úroky a jistinu

AA velmi vysoká schopnost splatit úroky a jistinu

²⁵ MUSÍLEK, P.: Trhy cenných papírů. Praha: EKOPRESS, 2002, s. 352

²⁶ <http://www.standardandpoors.com/home/en/us>

²⁷ <http://www.moodys.com/cust/default.asp>

²⁸ http://www.fitchratings.com/index_fitchratings.cfm

²⁹ SEKERKA, B.: Banky a bankovní produkty. Praha: Profess Consulting, 1997, s. 342

³⁰ Společnost Moody's Investors Service 23.1.2006 oznámila, že od americké private equity firmy Pragocontact Corporation koupila českou společnost CRA Rating Agency, a.s. Ta by dle plánů Moody's měla změnit jméno na Moody's Central Europe a.s. (generálním ředitelem se stane současný předseda představenstva CRA Petr Vinš). (Zdroj: <http://ipoint.financinovininy.cz/cra-rating-agency-jiz-plne-pod-hlavickou-moody-s.html>)

³¹ LEVICH, Richard M – MAJNONI, Giovanni – REINHART, Carmen M.: Ratings, Rating Agencies and the Global Financial System (the New York University Salomon Center Series on Financial Markets and Institutions). Boston: Kluwer Academic Publisher, 2002.

- A vysoká schopnost splatit úroky a jistinu
- BBB uspokojivá schopnost splatit úroky a jistinu
- BB jedna až dvě slabiny mohou ohrozit schopnost splácení;
obligace tohoto stupně má již spekulativní povahu
- B vážně slabiny ohrožující včasné splácení
- CCC slabá schopnost splatit závazky
- DDD zcela převládající slabiny

Používané symboly pro splácení jistiny a úroků krátkodobých obligací:

- A1 nezpochybnitelná kapacita pro včasné splácení
- A2 velmi silná kapacita pro včasné splácení
- A3 silná kapacita pro včasné splácení
- B přiměřená kapacita pro včasné splácení
- C relativně slabá kapacita pro včasné splácení
- D dlužník náchylný k úpadku.

Pro lepší rozčlenění se užívají znaménka + a -.³²

2.4.2 Moody's

Společnost Moody's Investors Service je první ratingovou agenturou, vznikla v roce 1914. Nyní je dceřinou společností Moody's Corporation a má kanceláře v New Yorku, Tokiu, Londýně, Paříži, Sydney, San Franciscu, Frankurtu, Madridu, Dallasu, Torontu, Hongkongu, Singapuru, Limassolu, Sao Paulu, Miláně a Mexico City.³³ Stanovování ratingu Moody's se od S&P's zásadně liší. Většinou je rating prováděn na žádost emitenta, Moody's si však vyhrazuje právo stanovit rating na žádost investorů, a to bez vědomí, eventuálně proti vůli emitenta.³⁴

Kromě ratingů provádí ekonomické průzkumy a finanční analýzy komerčních i státních subjektů a poskytuje software pro řízení rizik finančních institucí. Společnost má přibližně 4000 zaměstnanců v 27 státech.

³² SEKERKA, B.: Banky a bankovní produkty. Praha: Profess Consulting, 1997, s. 342

³³ VINŠ, P., LIŠKA, V.: Rating. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 41

³⁴ LEVICH, Richard M – MAJNONI, Giovanni – REINHART, Carmen M.: Ratings, Rating Agencies and the Global Financial System. Boston: Kluwer Academic Publisher, 2002.

Podíl agentury na celosvětovém trhu ratingu je odhadován cca na 40%.

Používané symboly pro splácení jistiny a úroků dlouhodobých obligací:

- Aaa nejlepší kvalita, nejmenší riziko
- Aa vysoká kvalita podle všech standardů
- A má mnoho atributů dobré investice
- Baa obligace střední úrovně
- Ba obligace tohoto stupně má již spekulativní povahu, atributem je nejistota
- Caa slabé obligace, nebezpečí nesplacení jistiny a úroků
- C nejnižší hodnocení, slabý prospekt.

Pro lepší rozčlenění od kategorie Aa až do B se užívají cifry 1 (lepší), 2 (střední), 3 (nižší).

Používané symboly pro splácení jistiny a úroků krátkodobých obligací:

- Prime – 1 velmi vysoká schopnost splácení krátkodobých obligací
- Prime – 2 vysoká schopnost splácení krátkodobých obligací
- Prime – 3 přijatelná schopnost splácení krátkodobých obligací
- Not prime neplatí žádná z předešlých kvalifikací.

2.4.3 Fitch Rating (dříve Fitch IBCA)

Tato ratingová agentura, která má ředitelství v New Yorku a v Londýně, a ještě dceřinou společností ve Francii, je třetí největší agenturou na světě. Společnost provozuje 21 kanceláří a spolupracuje s více než 1000 bankami a finančními institucemi a téměř 400 společnostmi na celém světě. Agentura se prezentuje jako společnost, jejíž ratingové hodnocení často vytváří alternativu hodnocení společnosti Standard & Poor's, Moody's. Její podíl na celosvětovém trhu ratingu je odhadován cca na 16%.³⁵

Stupnice používaná pro krátkodobý rating:

- F1+ Vynikající schopnost plnit své finanční závazky.

³⁵ VINŠ, P., LIŠKA, V.: Rating. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 42

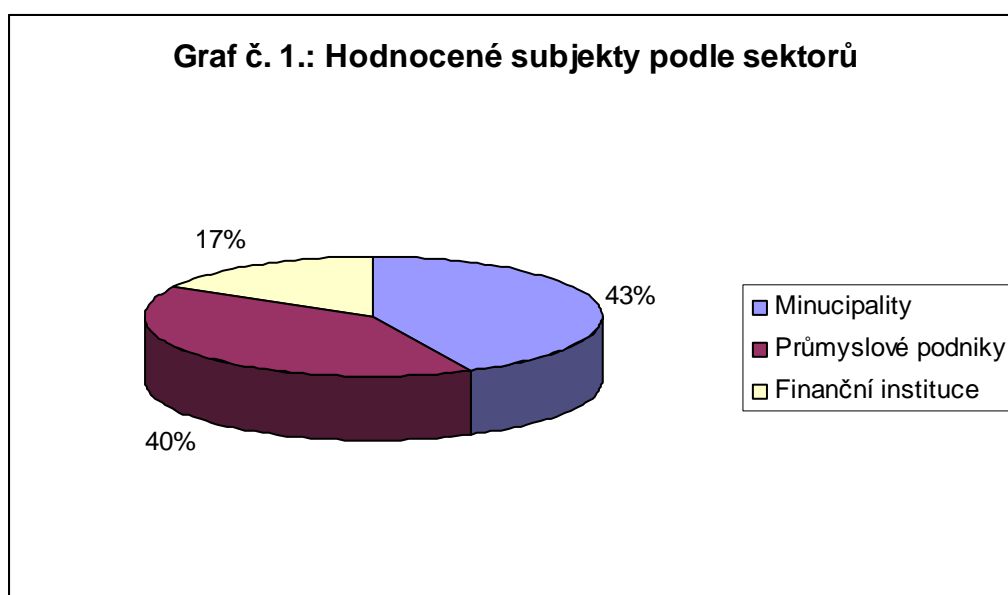
F1	Velmi dobrá schopnost plnit své finanční závazky.
F2	Uspokojivá schopnost plnit své finanční závazky.
F3	Nepříznivé ekonomické podmínky by mohly oslabit schopnost dlužníka plnit své finanční závazky.
B	Spekulativní charakter - náchylnost k negativním změnám.
C	Vysoké riziko, že dlužník nebude schopen plnit své finanční závazky. Závislost na ekonomické situaci a podmínkách v daném odvětví podnikání.
D	Dlužník je v prodlení, neplní své finanční závazky.
AAA	Téměř žádné úvěrové riziko. Vynikající schopnost splnění finančních závazků.
AA+, AA, AA-	Bezpečná investice s nízkým rizikem.
A+, A, A-	Bezpečná investice, náchylná na ekonomické změny a negativní vlivy v daném oboru podnikání.
BBB+, BBB, BBB-	Středně bezpečná investice vyskytující se často při zhoršených podmínkách v ekonomice. Stále dostatečná schopnost dostát svým závazkům, ale situace se může zhoršit.
BB+, BB, BB-	Spekulativní investice - dlužník čelí nepříznivým podmínkám a je obtížné předpovídat budoucí vývoj.
B+, B, B-	Spekulativní investice - dlužník čelí nepříznivým podmínkám a očekává se zhoršení situace.
CCC, CC, C	Pravděpodobnost úpadku nebo jiného přerušení činnosti – závazky nejspíše nebudou splaceny.
D	Velmi vysoká pravděpodobnost úpadku. Trvalá neschopnost dlužníka dostát svým závazkům.
NR	Subjekt bez ratingu. ³⁶

³⁶ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Rating>

2.4.4 CRA Rating Agency, a. s.

Tato ratingová agentura je první lokální agenturou v České republice. Byla založena 14. ledna 1998 a zabývá se nezávislým hodnocením hospodářské bonity a stability podniků, měst a finančních institucí. Společnost se stala nejvýznamnější ratingovou agenturou působící se střední Evropě. Od roku 2000 se stala teprve šestou afilací světové agentury Moody's a také jedinou ve střední Evropě. Díky CRA se rating v České republice začal etablovat a více využívat, protože do doby jejího vzniku zde působily jen zahraniční ratingové agentury.³⁷

Graf č. 1 uvádí rozdělení hodnocených subjektů ratingovou agenturou podle sektorů.

Zdroj: VINŠ, P., LIŠKA, V.: *Rating*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 46

2.4.5 Duff & Phelps

Další agenturou, která působí v České republice je Duff & Phelps CZ, a. s. (původní DCR Česká ratingová, a. s.), která byla založena jako pražské zastoupení mezinárodní ratingové agentury DCR Duff & Phelps Credit Rating Co. Patřila mezi ratingové agentury, která také nabízela tuzemský rating, který zohledňoval potřeby domácích investorů a bank. Nabízela proto tzv. lokální rating.

³⁷ VINŠ, P., LIŠKA, V.: *Rating*. Praha: C. H. Beck, 2004, s.45-46

Zájem působit na českém trhu projevila již řada agentur. Pitch Polska byla ale jediná, která vykonává rating domácího subjektu, ostatní u nás aktivně nepůsobí. Mezi ně patří i Evropská ratingová agentura, která byla zapsána do obchodního rejstříku na jaře roku 2003.³⁸

2.5 Ratingový systém v ČSOB

Při provádění obchodů jsou banky vystaveny celé řadě různých rizik. Důležitá je jejich správná identifikace. Měření a řízení patří k jedné ze základních podmínek efektivní činnosti banky.³⁹

Při hodnocení ratingu musí být klient banky vždy hodnocen v ratingovém modelu, který odpovídá jeho typu a na základě objektivního posouzení všech relevantních informací (např. nefinančních ukazatelů). Pro hodnocení PD⁴⁰ ratingu klientů segmentu SME⁴¹ jsou v ČSOB, a.s. k dispozici tyto modely/systémy:

- Ratingový systém pro SME klienty v aplikaci Credit flow SME
- Systém pro přiřazení interního ratingu na základě verbální definice, tzv. Verbal Rating Tool
- Ratingový systém pro subsegment Municipality, tzv. MUNI Rating Toll
- Ratingový systém pro subsegment Bytová družstva a Společenství vlastníků jednotek
- Ratingový systém pro subsegment developeři, tzv. CRE Rating Tool

Hodnocení ratingu klienta na základě definovaných kritérií pro stanovení PD ratingu nelze ztotožňovat s finanční analýzou. Toto hodnocení slouží jako prvotní pohled na hodnocení rizika klienta, popřípadě může upozornit na možné varovné signály.

³⁸ VINŠ, P., LIŠKA, V.: Rating. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 46

³⁹ REVADA, Z., MANDEL, M., KODERA, J., MUSÍLEK, P., DVOŘÁK, P., BRADA, J.: Peněžní ekonomie a bankovníctví. Praha: Management Press, 2002, s. 127

⁴⁰ PD – probability of default – pravděpodobnost selhání

⁴¹ Klientem SME je: FOP, PO, subsegment (SVJ, BD, SBD), municipality

2.5.1 Charakteristika municipalit

Municipality jsou považovány ve smyslu zákona č. 137/2006 Sb. o veřejných zakázkách, který nabyl účinnosti 1.7.2006, za veřejné zadavatele, a proto se pracovník banky musí ustanoveními tohoto zákona při zpracování nabídek municipalitám řídit.

Veřejným zadavatelem je

- a) Česká republika,
- b) státní příspěvková organizace,
- c) územní samosprávný celek nebo příspěvková organizace, u níž funkci zřizovatele vykonává územní samosprávný celek,
- d) jiná právnická osoba, pokud

1. byla založena či zřízena za účelem uspokojování potřeb veřejného zájmu, které nemají průmyslovou nebo obchodní povahu, a

2. je financována převážně státem či jiným veřejným zadavatelem nebo je státem či jiným veřejným zadavatelem ovládána nebo stát či jiný veřejný zadavatel jmenuje či volí více než polovinu členů v jejím statutárním, správním, dozorčím či kontrolním orgánu.⁴²

Municipální klientem pro banku se rozumí územní samosprávný celek (ÚSC), a to:

Obec

Obec je podle zákona o obcích⁴³ základním územním samosprávným společenstvím občanů a tvoří územní celek, který je vymezen hranicí území obce. Je veřejnoprávní korporací, má vlastní majetek, vystupuje v právních vztazích svým jménem a nese odpovědnost z těchto vztahů vyplývajících. tvoří zastupitelstvo, rada která je výkonným orgánem a odpovídá zastupitelstvu a starosta, která zastupuje obec navenek. Obec má právo na samosprávu, úkoly patřící do samosprávy obce plní v rozsahu stanoveném zákonem a v souladu s potřebami obce.⁴⁴

Mezi orgány obce patří zastupitelstvo, které má mj. vyhrazeno schvalovat rozpočet obce a závěrečný účet, dále rada obce a starosta. Pokud má obec více jako

⁴² Zákon č. 137/2006 Sb. o veřejných zakázkách
http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/cmd/ad/.c/313/ce/10821/p/8411/_s.155/701?PC_8411_number1=137/2006&PC_8411_p=2&PC_8411_l=137/2006&PC_8411_ps=10#10821

⁴³ Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích

⁴⁴ MARKOVÁ, H.: Finance obcí, měst a krajů. Praha : Orac, 2000, s. 21.

3000 obyvatel, může nést i označení město. Finančním zjištěním se zabývá Provažníková (2007), která píše, že současná finanční situace dovoluje zabezpečit vlastní organizaci krajů a výkon státní správy na krajské úrovni. K tomu, aby kraje mohly naplnit svou samostatnou působnost v otázkách územního rozvoje, však dosavadní finanční prostředky nejsou zcela postačující.⁴⁵

Kraj

Kraj je územním společenstvím občanů, kterému náleží právo na samosprávu. Má vlastní majetek a vlastní příjmy vymezené zákonem a hospodaří s nimi.⁴⁶ Kraj tvoří opět zastupitelstvo, rada, která je výkonným orgánem a odpovídá zastupitelstvu, hejtman, která zastupuje kraj navenek a odpovídá zastupitelstvu a krajský úřad. Pravomocí zastupitelstva je schvalovat rozpočet, žádosti o úvěr, půjčky a také jednat o zástavě nemovitosti.

Svazek obcí

Tímto rozumíme právnickou osobu, která byla založena na základě podpisu smlouvy o vytvoření dobrovolného svazku obcí. Účelem je ochrana a prosazování společných zájmů. Majetek svazku obcí tvoří prostředky od jednotlivých obcí.

Příspěvková organizace

Zde se jedná o neziskové organizace, které zřizuje obec či kraj na základě zřizovatelské smlouvy. Její finanční rozpočet je tvořen z přiděleného rozpočtu zřizovatele (obec či kraj) z vlastního fondu a z darů. Příspěvková organizace je oprávněna uzavírat smlouvy o úvěru a ručit.

2.5.2 Stanovení pravděpodobnosti selhání (PD)

Za zpracování návrhu PD ratingu je zodpovědný klientský pracovník. Při své činnosti postupuje následovně:

- Zvolí vhodný ratingový model, v odpovídající aplikaci vyplní údaje potřebné pro výpočet PD ratingu a zajistí vypočtení PD ratingu.

⁴⁵ PROVAŽNÍKOVÁ, R: Financování měst, obcí a regionů : teorie a praxe. Praha: Grada, 2007. s. 35.

⁴⁶ PROVAŽNÍKOVÁ, R: Financování měst, obcí a regionů : teorie a praxe. Praha: Grada, 2007. s. 31

- Provede individuální posouzení PD ratingu (overruling) a provede korekci vypočteného PD ratingu. Overruling řeší mimo jiné situaci, kdy ratingový model úvěrové riziko klienta/ protistrany nedokáže zohlednit. Například, že klient se dostává do situace kdy je pravděpodobné/ předpokládá se, že se dostane do problémů s plněním svých závazků a to nejen závazků vůči bance. Tato situace může být jen přechodná (např. na několik málo měsíců) nebo dlouhodobá (např. několik let). V nejhorším případě může skončit i likvidací společnosti.

Nezávisle na typu klienta a použitý ratingový model je navrhovatel povinen posoudit specifika daného klienta a v případě, že nesouhlasí s vypočteným PD ratingem, má možnost navrhnout jinou hodnotu PD ratingu, vyplývající z individuálního vyhodnocení situace klienta. Návrh může být upraven směrem nahoru i dolů. Konečný rozsah úpravy návrhu PD ratingu není omezen, avšak jakoukoliv korekci je třeba jasně zdůvodnit.

Navržený PD rating přehodnocuje nezávislý risk manažer. Jeho stanovisko je rozhodující pro určení příslušné schvalovací úrovně, která rozhodne o finálním stupni PD ratingu. Na základě finálního stupně PD ratingu je klient zařazen do příslušné procesní skupiny – viz. tabulka.

Tabulka č. 4: PD rating

PD rating	Procesní skupina
1 – 3	Low
4 – 5	Medium
6 – 7	High
8 – 12	Problem Loans

Jedná se o číslo od 1 (nejlepší) do 9, které vyjadřuje pravděpodobnost, že se klient během následujícího roku ocitne v defaultu ve vztahu k plnění svých závazků vůči bance. Rating 10, 11 a 12 je vyhrazen již zdefaultovaným klientům. Může se jednat o default z titulu neplnění finančních závazků, ale může jít i o jiné skutečnosti, například nutnost restrukturalizace úvěru s cílem vyhnout se defaultu. Tento parametr

souvisí s kvalitou dlužníka. Při stanovení stupnice se data (finanční i nefinanční ukazatele – viz. dále) zadávají do programu. Bohužel se mi nepodařilo způsob výpočtu objasnit. Banka si toho z pochopitelných důvodů chrání.

Navržený PD rating je následně předložen spolu s úvěrovým návrhem na příslušnou schvalovací úroveň. Schvalovatel svým rozhodnutím schválí návrh PD ratingu, resp. rozhodne o jiné hodnotě PD ratingu na základě individuálního posouzení ratingu. Ve svém rozhodnutí se od návrhu může lišit (zlepšit/ zhoršit PD rating), ale vždy pouze v rozsahu jemu svěřených pravomocí. Důvod odlišnosti svého rozhodnutí popisuje ve svém rozhodnutí.

Schválený PD rating je platný až do data další obnovy - zpravidla 1 rok.

Schválený PD rating je monitorován v průběhu trvání úvěrového vztahu dle schválené frekvence. Na základě monitorovaných skutečností může být PD rating změněn i v období před termínem obnovy.

Základním podkladem pro hodnocení klienta municipální sféry jako příjemce úvěru jsou především výsledky jeho hospodaření za poslední 4 skončená účetní období, správní a demografické údaje a další nefinanční kritéria. Tato data jsou vstupními údaji do Muni Rating Tool, který je ratingovým nástrojem určeným pro stanovení PD ratingu ÚSC (obcí/krajů) subsegmentu Municipality.

Expertní korekce stanoveného PD ratingu

Pro provedení případné expertní korekce PD ratingu, stanoveného výše popsanými postupy v MUNI Rating Tool je potřeba rovněž provést:

- kontrolu vybraných finančních ukazatelů uvedených na prvním listu MUNI Rating Tool, zda např. nedošlo v individuálních případech k dosažení kritické meze
- simulaci změny ukazatelů a PD ratingu, v případě navýšení ÚA

Při analyzování dopadů navýšené ÚA do budoucího hospodaření municipality je nutné brát v úvahu následující **pravidla**, která by měl municipální klient plnit:

1.

Schválený roční rozpočet na běžný kalendářní rok, rozpočtový výhled a přehledy předcházejících let, finanční plán (u příspěvkových organizací), podnikatelský záměr. Každá obec/kraj musí při svém rozpočtovém plánování vyjasnit jaké budou její příjmy,

výdaje, závazky a pohledávky v příslušném kalendářním roce, na který je rozpočet schvalován, ale i pro následující dva až pět let.

2.

Vyrovnaný rozpočet, kdy je nutné zkalkulovat vlastní příjmy a dotace a na druhé straně naplánovat výdaje, aby pokryly požadované potřeby obce/kraje a občanů. Rozpočtová pravidla připouští deficitní financování, ale musí být předem známo, z čeho bude rozpočtový schodek hrazen (využití finančních prostředků z minulých let, půjčky, úvěr, finanční výpomoc, výnos z prodeje vlastních dluhopisů).

3.

Kladný rozdíl běžných příjmů a běžných výdajů vztahujících se k rozpočtovému roku, který implikuje schopnost splácení dluhové služby (splácení dluhové služby z přebytku běžného rozpočtu). V ČR se sestavuje běžný a kapitálový rozpočet, pouze se člení výdaje:

- běžné = určené k financování běžných potřeb v daném roce (provozní výdaje, mzdové náklady apod.)
- kapitálové = sloužící k financování dlouhodobých investičních potřeb přesahujících jedno rozpočtové období. Oddělení běžných výdajů od výdajů kapitálových (dlouhodobých) umožňuje přehledně analyzovat, na co jsou vynakládány jak daňové tak nedaňové příjmy, což umožňuje přehlednější analýzu působení rozpočtu na vývoj dané municipality z hlediska posuzování střednědobého/dlouhodobého rizika.

4.

Kapitálové (investiční) výdaje musí být hrazeny z neopakujících se příjmů a kladného provozního přebytku. Růst běžných výdajů musí být doprovázen růstem opakujících se příjmů (i přebytkový rozpočet bez růstu opakujících se příjmů a při růstu výdajů vede k deficitu).

2.5.3 Interní modely hodnocení a rating

MUNI Rating Tool je hodnotící systém, kam se zavádí aktuální finanční, statistické a nefinanční informace. Zároveň se zde evidují údaje již historicky zadané z minulých let.

Díky tomuto systému se může hodnotit, jak daná municipalita hospodaří, a jak se dále vyvíjí. Z finančních informací se do hodnotícího systému MUNI Rating Tool zadávají například daňové či nedaňové příjmy, apod. Z nefinančních informací banku zajímá například počet obyvatel, zaměstnanost v municipalitě, vývoj obce, poloha, apod.

Finanční ukazatelé

Jedná se o metodiku výpočtu jednotlivých finančních ukazatelů používaných při stanovení finančního hodnocení pro potřeby stanovení PD ratingu. Hodnocení ratingu klienta na základě definovaných kritérií pro stanovení PD ratingu nelze ztotožňovat s finanční analýzou. Toto hodnocení slouží jako prvotní pohled na hodnocení rizika klienta, popřípadě může upozornit na možné varovné signály.

Tabulka č. 5.: Výčet položek používaných při stanovení PD (pravděpodobnosti selhání)

Název ukazatele	Výpočet ukazatele
Běžné Cash Flow	Výsledek hospodaření za běžnou činnost + Odpisy dlouhodobého nehmotného a hmotného majetku + Změna rezerv a OP v provozní oblasti a komplexní náklady příštího období + Změna stavu rezerv a opravných položek ve finanční oblasti + Odložená daň z příjmů za běžnou činnost - (Tržby z prodeje dlouhodobého majetku a materiálu - Zůstatková cena prodaného dlouhodobého majetku a materiálu + Tržby z prodeje cenných papírů a podílů - Prodané cenné papíry a podíly)
Provozní příjmy	Tržby za prodej zboží + Tržby za prodej vlastních výrobků a služeb + Aktivace + Tržby z prodeje dlouhodobého majetku a materiálu - Zůstatková cena prodaného dlouhodobého majetku a materiálu + Ostatní provozní výnosy
Finanční náklady	Nákladové úroky + Max(Změna stavu rezerv a opravné položky ve finanční oblasti; 0) + Max(Ostatní fin. náklady - Ostatní fin. výnosy; 0)

Marže běžného cash flow	Běžné cash flow / Provozní příjmy
Rentabilita aktiv	$365 / \text{Délka období} * (\text{Výsledek hospodaření za běžnou činnost} + \text{Daň z příjmů za běžnou činnost}) / (\text{Aktiva celkem} - \text{Pohledávky za upsaný základní kapitál})$
Celková likvidita	$(\text{Oběžná aktiva} - \text{Dlouhodobé pohledávky} + \text{Časové rozlišení aktiv}) / (\text{Krátkodobé rezervy} + \text{Krátkodobé závazky} + \text{Krátkodobé úvěry a výpomoci} + \text{Časové rozlišení pasiv} + \text{Splatná část dlouhodobého dluhu v dlouhodobých úvěrech})$
Doba obratu zásob z tržeb	$\text{Délka období} * \text{Zásoby} / (\text{Tržby za prodej zboží} + \text{Tržby za prodej vlastních výrobků a služeb})$
Doba inkasa pohledávek z obchodního styku po odečtení záloh	$\text{Délka období} * (\text{Krátkodobé pohledávky z obchodních vztahů} - \text{Výše poskytnutých záloh} - \text{Výše přijatých záloh}) / (\text{Tržby za prodej zboží} + \text{Tržby za prodej vlastních výrobků a služeb})$
Podíl vlastního kapitálu včetně závazků za společníky	$(\text{Vlastní kapitál} + \text{Dlouhodobé závazky ke spřízněným osobám} + \text{Krátkodobé závazky ke spřízněným osobám}) / \text{Pasiva celkem}$
Splatnost finančního dluhu	$(365 / \text{Délka období}) * \text{Běžné cash flow} / (\text{Bankovní úvěry a výpomoci} + \text{Leasingové závazky celkem})$
Vývoj krytí finančních nákladů	$((\text{Výsledek hospodaření za běžnou činnost} + \text{Daň z příjmů za běžnou činnost} - \text{Tržby z prodeje cenných papírů a podílů} + \text{Prodané cenné papíry a podíly} + \text{Finanční náklady}) / \text{Finanční náklady})_T - ((\text{Výsledek hospodaření za běžnou činnost} + \text{Daň z příjmů za běžnou činnost} - \text{Tržby z prodeje cenných papírů a podílů} + \text{Prodané cenné papíry a podíly} + \text{Finanční náklady}) / \text{Finanční náklady})_{T-1}$
Vývoj marže běžného Cash Flow	$\text{Marže běžného cash flow}_T - \text{Marže běžného cash flow}_{T-1}$

V rámci ratingového nástroje jsou kalkulovány další finanční ukazatelé, které nejsou používány pro smluvní dokumentaci. Slouží jako informační zdroj pro hlubší finanční analýzu municipality.

Tabulka č. 6.: Výčet položek používaných při stanování PD – nepoužívané pro smluvní dokumentaci

Název ukazatele	Výpočet
Výše tržeb	Tržby za prodej zboží + Tržby za prodej vlastních výrobků a služeb

Meziroční změna tržeb	$\text{Výše tržeb}_T / \text{Výše tržeb}_{T-1} - 1$
Obchodní marže	$1 - \text{Náklady vynaložené na prodané zboží} / \text{Tržby za prodej zboží}$
Marže přidané hodnoty	$1 - (\text{Náklady vynaložené na prodané zboží} + \text{Výkonová spotřeba} - \text{Změna stavu zásob vlastní činnosti}) / (\text{Tržby za prodej zboží} + \text{Tržby za prodej vlastních výrobků a služeb} + \text{Aktivace} + \text{Tržby z prodeje dlouhodobého majetku a materiálu} - \text{Zůstatková cena prodaného dlouhodobého majetku a materiálu} + \text{Min}(\text{Změna rezerv a OP v provozní oblasti a komplexní náklady příštího období}; 0) + \text{Ostatní provozní výnosy})$
Marže běžného cash flow	$\text{Běžné cash flow} / \text{Provozní příjmy}$
Marže hrubého běžného CF	$(\text{Provozní výsledek hospodaření} + \text{Finanční výsledek hospodaření} + \text{Odpisy dlouhodobého nehmotného a hmotného majetku} + \text{Změna rezerv a OP v provozní oblasti a komplexní náklady příštího období} + \text{Změna stavu rezerv a opravných položek ve finanční oblasti}) / \text{Výše tržeb}$
Rentabilita tržeb	$\text{Provozní výsledek hospodaření} / \text{Výše tržeb}$
Rentabilita vlastního kapitálu (ROE)	$365 / \text{Délka období} * (\text{Výsledek hospodaření za běžnou činnost} - \text{Tržby z prodeje cenných papírů a podílů} + \text{Prodané cenné papíry a podíly}) / (\text{Vlastní kapitál} - \text{Pohledávky za upsaný základní kapitál})$
Rentabilita aktiv	$365 / \text{Délka období} * (\text{Výsledek hospodaření za běžnou činnost} + \text{Daň z příjmů za běžnou činnost}) / (\text{Aktiva celkem} - \text{Pohledávky za upsaný základní kapitál})$
Celková likvidita	$(\text{Oběžná aktiva} - \text{Dlouhodobé pohledávky} + \text{Časové rozlišení aktiv}) / (\text{Krátkodobé rezervy} + \text{Krátkodobé závazky} + \text{Krátkodobé úvěry a výpomoci} + \text{Časové rozlišení pasiv} + \text{Splatná část dlouhodobého dluhu v dlouhodobých úvěrech})$
Běžná likvidita	$(\text{Krátkodobý finanční majetek} + \text{Krátkodobé pohledávky} - (\text{Krátkodobé pohledávky z obchodních vztahů po lhůtě splatnosti brutto} - \text{Opravné položky})) / (\text{Krátkodobé rezervy} + \text{Krátkodobé závazky} + \text{Krátkodobé úvěry a výpomoci} + \text{Časové rozlišení pasiv} + \text{Splatná část dlouhodobého dluhu v dlouhodobých úvěrech})$
Podíl pohledávek nad 30 dní PLS	$(\text{Krátkodobé pohledávky z obchodních vztahů po lhůtě splatnosti brutto} - \text{Krátkodobé pohledávky z obchodních vztahů po lhůtě splatnosti do 30 dnů} - \text{Opravné položky}) / \text{Krátkodobé pohledávky z obchodních vztahů}$
Podíl závazků po lhůtě splatnosti	$\text{Krátkodobé závazky z obchodního styku po lhůtě splatnosti} / \text{Krátkodobé závazky z obchodních vztahů}$
Doba obratu zásob z tržeb	$\text{délka období} * \text{Zásoby} / \text{KR1}$
Doba inkasa pohledávek z obchodních vztahů	$\text{Délka období} * \text{Krátkodobé pohledávky z obchodních vztahů} / \text{Výše tržeb}$
Doba inkasa pohledávek z	$\text{Délka období} * (\text{Krátkodobé pohledávky z obchodních vztahů} - \text{Krátkodobé pohledávky z obchodních vztahů po lhůtě splatnosti do 30 dnů} - \text{Opravné položky}) / \text{Výše tržeb}$

obchodních vztahů po odečtení záloh	vztahů - Výše poskytnutých záloh - Výše přijatých záloh) / (Tržby za prodej zboží + Tržby za prodej vlastních výrobků a služeb)
Doba splatnosti závazků z obchodních vztahů po odečtení záloh	Délka období * (Krátkodobé závazky z obchodních vztahů - Výše poskytnutých záloh - Výše přijatých záloh) / (Náklady vynaložené na prodané zboží + Výkonová spotřeba - Změna stavu zásob vlastní činnosti)
Doba splatnosti závazků z obchodních vztahů z tržeb	Délka období * Krátkodobé závazky z obchodních vztahů / (Tržby za prodej zboží + Tržby za prodej vlastních výrobků a služeb)
Délka peněžního cyklu	Délka období * ((Zásoby + Krátkodobé pohledávky z obchodních vztahů - Výše poskytnutých záloh - Výše přijatých záloh) / (Tržby za prodej zboží + Tržby za prodej vlastních výrobků a služeb) + (Krátkodobé závazky z obchodních vztahů - Výše poskytnutých záloh - Výše přijatých záloh) / (Náklady vynaložené na prodané zboží + Výkonová spotřeba - Změna stavu zásob vlastní činnosti))
Upravený vlastní kapitál (TNW)	Vlastní kapitál - Pohledávky za upsaný základní kapitál - Dlouhodobý nehmotný majetek - Max(Oceňovací rozdíl k nabytému majetku; 0) - Odložená daňová pohledávka
Podíl upraveného vlastního kapitálu	Upravený vlastní kapitál (TNW) / (Upravený vlastní kapitál (TNW) + Pasiva celkem - Vlastní kapitál)
Podíl upraveného vlastního kapitálu včetně leasingových závazků	Délka období * ((Zásoby + Krátkodobé pohledávky z obchodních vztahů - Výše poskytnutých záloh - Výše přijatých záloh) / (Tržby za prodej zboží + Tržby za prodej vlastních výrobků a služeb) + (Krátkodobé závazky z obchodních vztahů - Výše poskytnutých záloh - Výše přijatých záloh) / (Náklady vynaložené na prodané zboží + Výkonová spotřeba - Změna stavu zásob vlastní činnosti))
Podíl vlastního kapitálu včetně závazků v ESS	(Vlastní kapitál + Dlouhodobé závazky ke spřízněným osobám + Krátkodobé závazky ke spřízněným osobám) / Pasiva celkem
Finanční zadluženost dlouhodobá	(Bankovní úvěry dlouhodobé + Dlouhodobé závazky z finančního leasingu + Dlouhodobé závazky z operativního leasingu a nájemného) / Upravený vlastní kapitál (TNW)
Finanční zadluženost	(Bankovní úvěry a výpomoci + Leasingové závazky celkem) / Upravený vlastní kapitál (TNW)
Volné cash flow	Běžné cash-flow + změna potřeby pracovního kapitálu – výdaje spojené s pořízením stálých aktiv
Doba splatnosti finančního dluhu	(Bankovní úvěry dlouhodobé + Dlouhodobé závazky z finančního leasingu + Dlouhodobé závazky z operativního leasingu a nájemného) / Upravený vlastní kapitál (TNW)
Doba splatnosti dlouhodobého finančního	365 / Délka období * (Bankovní úvěry dlouhodobé + Dlouhodobé závazky z finančního leasingu +

dluhu	Dlouhodobé závazky z operativního leasingu a nájemného) / Běžné Cash Flow
Doba splatnosti finančního dluhu z EBITDA	Délka období / 365 * Bankovní úvěry a výpomoci / (Provozní výsledek hospodaření + Odpisy dlouhodobého nehmotného a hmotného majetku + Změna rezerv a OP v provozní oblasti a komplexní náklady příštího období)
Krytí finančních nákladů	(Výsledek hospodaření za běžnou činnost - (Tržby z prodeje cenných papírů a podílů - Prodané cenné papíry a podíly) + Daň z příjmů za běžnou činnost + Finanční náklady) / Finanční náklady
Krytí úroků	(Výsledek hospodaření za běžnou činnost - Daň z příjmů za běžnou činnost + Nákladové úroky) / Nákladové úroky
Krytí úroků z běžného cash flow	(Běžné Cash Flow + Nákladové úroky) / Nákladové úroky
Krytí úroků, leasingových nákladů a nájemného z běžného CF	(Běžné Cash Flow + Nákladové úroky + Náklady na finanční leasing + Náklady na operativní leasing a nájemné) / (Nákladové úroky + Náklady na finanční leasing + Náklady na operativní leasing a nájemné)

Statistické informace

Demografické a správní údaje hodnocené municipality jsou porovnávána s hodnotami dosahovanými v ČR podle níže uvedené tabulky.

Tabulka č. 7.: Hodnocení statistických dat v MUNI Rating Toll

Název ukazatele	Charakteristika ukazatele
Katastrální výměra v ha	Katastrální výměra obce v ha.
Počet obyvatel	Počet obyvatel celkem (osob)
Změna počtu obyvatel	Vývoj počtu obyvatel ve srovnání se stavem v roce 1991
Průměrný věk obyvatel	Porovnání průměrného věku obyvatel s celostátním průměrem.
Podíl obyvatel v produktivním věku	Srovnání podílu obyvatel obce v produktivním věku 2004 s celostátním průměrem ČR
Míra nezaměstnanosti v regionu	Porovnání aktuální míry nezaměstnanosti ve spádové oblasti obce s celostátním průměrem ČR.
Průměrný měsíční příjem v regionu	Porovnání aktuální průměrné mzdy v regionu s celostátní průměrnou mzdou.

Sleduje se i vybavenost a infrastruktura. Zda má obec poštu, školu, zdravotní zařízení, poštu, zda je vybavena kanalizací, vodovodem, plynofikací, ovlivňuje stupeň zařazení PD.

Nefinanční údaje

V rámci nefinančního hodnocení je prováděno následující hodnocení:

Postavení obce v systému státní správy

Význam a postavení obce ovlivňuje přístup k vnějším zdrojům, včetně možností získání dotací z fondů EU. Větší subjekty mají zpravidla lepší možnosti a také schopnosti a zkušenosti v získávání vnějších zdrojů.

Nehodnoceno
Hlavní město, statutární město, sídlo kraje, pověřená obec, spádová obec, subjekt svazku obcí, je možné předpokládat nadprůměrnou podporu ze strany státu, prokázána schopnost spolupráce při realizaci rozvojových programů, vysoká pravděpodobnost získání dotací z fondů EU, schopnost získat dotace z EU již prokázána.
Běžná obec, standardní subjekt státní správy, rozsáhlejší vnější podpora není pravděpodobná.
Zpravidla malá obec, obtížný přístup k vnějším zdrojům.

Dopravní dostupnost

Kvalita a rozsah dopravního spojení přímo souvisí se zájmem obyvatel i podnikatelských subjektů o bydlení, resp. podnikání v daném místě. Hůře dostupné a neatraktivní lokality mají tendenci k odchodu obyvatel a k útlumu podnikatelských příležitostí, což v důsledku vede ke snižování daňových příjmů.

Nehodnoceno
Výborná dopravní dostupnost, obec se nachází přímo na hlavních silničních a železničních tazích, dálnice prochází obcí nebo je v její bezprostřední blízkosti, v místě je v provozu letiště případně splavný vodní tok.
Dopravní dostupnost uspokojivá, obec se nachází v blízkosti hlavních silničních a železničních tahů včetně dálnice, napojení na hlavní tahy prostřednictvím místní sítě je dostatečné.
Obec je obtížně dostupná, leží mimo hlavní i místní dopravní infrastrukturu.

Atraktivnost pro turistický ruch

Turisticky atraktivní lokality mají větší potenciál dalšího rozvoje, tvorby pracovních příležitostí, vyšší zaměstnanosti. To vše je předpokladem vyšších daňových i běžných příjmů do rozpočtu obce.

Nehodnoceno
V místě obce nebo v bezprostředním okolí se nachází významné historické pamětihodnosti, místo a jeho okolí je vyhledávanou oblastí pro turistiku a sport, oblast má potenciál dalšího rozvoje.
Standardní lokalita místního významu, pamětihodnosti nebo přírodní krásy v omezeném rozsahu, turisticky méně atraktivní, potenciál rozvoje je omezený.
Turisticky neatraktivní oblast.

Hlavní zaměstnavatelé

Hodnotí se přítomnost, množství, různorodost a význam zaměstnavatelských subjektů v dané lokalitě.

Nehodnoceno
V obci nebo v bezprostředním okolí se nachází zaměstnavatelé celostátního významu, velký počet menších podnikatelských subjektů schopných absorbovat případný dílčí pokles pracovních míst u hlavních zaměstnavatelů.
Standardní struktura zaměstnavatelských subjektů lokálního významu, dostatečná diverzifikace zaměstnavatelů.
Absence pracovních příležitostí v místě obce i ve spádové oblasti, jeden větší zaměstnavatel, jehož případné problémy mohou obec negativně ovlivnit.

Ekonomická situace hlavních zaměstnavatelů

Ekonomická situace zaměstnavatelských subjektů má vliv na rozvoj obce a okolí.

Nehodnoceno
Ekonomická situace hlavních zaměstnavatelů je velmi dobrá, akcionářská struktura společností je stabilizovaná, restrukturalizace byla úspěšně dokončena, výrazně pozitivní dopad na obec a okolí.
Ekonomická situace hlavních zaměstnavatelů je uspokojivá, restrukturalizace byla převážně ukončena, nelze vyloučit dílčí změny akcionářské struktury společností.
Ekonomická situace hlavních zaměstnavatelů je neuspokojivá, restrukturalizace nebyla ukončena, zájem investorů je minimální, nelze vyloučit omezování provozu s negativním dopadem na obec a okolí.

Perspektivy rozvoje

Podmínky, připravené pro podnikatelské subjekty, mají výrazný vliv budoucí rozvoj obce i jejího okolí.

Nehodnoceno

V obci nebo okolí jsou připraveny rozsáhlé průmyslové zóny, do obce přichází nebo vážný zájem projeví významné společnosti.
Podmínky obce pro přilákání dalších investorů jsou omezené, obec usiluje o jejich zlepšení, činnost rozšiřují s podporou obce spíše stávající podnikatelské subjekty.
Obec nemá a ani nevytváří podmínky pro přilákání nových podnikatelských subjektů, omezující podmínky způsobily nebo pravděpodobně způsobí odchod stávajících subjektů.

Bytová výstavba

Vytváření podmínek pro bytovou výstavbu má přímý vliv na stabilizaci obyvatelstva v obci. Musí být však doprovázeno v místě vytvářením potřebných pracovních příležitosti nebo kvalitní dopravní dostupností do lokalit, kde jsou dislokováni významní zaměstnavatelé.

Nehodnoceno
V obci se realizuje rozsáhlejší bytová výstavba, k dispozici jsou pozemky pro výstavbu bytových domů a RD, výstavba bude mít pozitivní vliv na stabilizaci obyvatelstva a jeho další růst.
Standardní podmínky pro bydlení, vytvářeny podmínky spíše pro prostou obnovu bytového fondu.
Obec nemá nebo nevytváří podmínky pro bytovou výstavbu, existuje prokazatelné riziko odstěhování zejména mladšího obyvatelstva.

Infrastruktura

Hodnotí vybavenost obce potřebnou infrastrukturou. Ta je nezbytným předpokladem pro budoucí rozvoj jak bytové výstavby, tak podnikatelských možností v obci. Především v oblasti vodního hospodářství (ČOV) je třeba hodnotit možné dopady, které pro obec vyplývají ze směrnic EU.

Nehodnoceno
Obec je vybavena potřebnou infrastrukturou s dostatečnou rezervou, ČOV splňuje parametry EU, v příštím období se neočekávají mimořádné investiční náklady.
Základní infrastruktura pro stávající potřeby obce je vybudována, v příštím období je nutné realizovat dílčí akce na zvýšení kapacity nebo splnění parametrů EU.
Rozsah infrastruktury a její parametry nejsou dostatečné, v příštím období bude nezbytné realizovat rozsáhlejší investice.

Spolehlivost klienta

Hodnotí se plnění smluvních podmínek a kvalita informací, které klient předává bance.

Nehodnoceno
zůstatky úvěrů v souladu se splátkovým plánem vyplývajícím z úvěrových smluv, bankovní informace hodnotí splátkovou disciplinu obce jako bezproblémovou
obec ojediněle provedla splátky opožděně, bankovní informace hodnotí splátkovou disciplinu jako mírně problémovou
zůstatek úvěru není v souladu s původním splátkovým plánem, věřitel přepracoval plán splátek, bankovní informace hodnotí splátkovou disciplinu obce jako problémovou

2.5.4 Individuální modely hodnocení a rating

Individuální ratingovými modely se rozumí individuální doschvalování či samotné schválení daného úvěrového případu. Vyplývá to z náročnosti požadavku dané obce, která může být zapříčiněna celkovou výší požadované úvěrové angažovanosti či dobou splatnosti. Dalším důvodem může být i vysoká náročnost případu. Například souběh několika projektů v daný moment.

3. Financování municipalit

Obce a kraje se často dostávají do situace, kdy nemají dostatečné množství volných finančních prostředků na financování potřeb, a proto musí využívat návratných finančních prostředků.⁴⁷ Východiskem proto jsou dotace a bankovní úvěry. Často však kombinace obojího.

3.1 Dotace

I přes všechno trvajícím úsilím o uplatnění maximální nezávislosti obcí podporováním jejich samostatné působnosti, což se ve finančním vyjádření projevuje snahou o co nejvyšší míru finanční soběstačnosti obcí, neobejdou se obce bez dotací ze státního rozpočtu.⁴⁸

Banky nabízejí různé specifické dofinancování projektů obcí a krajů i ve spojitosti se získáním určité dotace ze státního rozpočtu. Podrobně bude tento případ popsán u modelového příkladu této práce.

3.1.1 Neúčelové dotace

Tento druh dotací se nevztahuje na některé druhy výdajů, ať už z hlediska odvětvového nebo druhového. Ve výdajích rozpočtu se vůbec ani nepozná, zda byly kryty vlastními příjmy obce nebo neúčelovou dotací. Tento typ dotace má pro obec více výhod, protože se neváže na žádné podmínky pro její používání.⁴⁹

3.1.2 Účelové dotace

Účel, pro který je stát obcím poskytuje, je vždy zároveň podmínkou, ke které se váže jejich použitelnost.⁵⁰ Obec tedy musí finanční prostředky vynaložit na projekt, pro který byly zdroje poskytnuty.

Hospodaření ÚSC⁵¹ vychází hlavně ze zákona o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, kde jsou obci, kraje do velké míry omezovány s nakládáním finančních prostředků. Finanční prostředky musí být vynaloženy přísně účelově, dohled nad tímto má i ČNB.

⁴⁷ PEKOVÁ, J.: Hospodaření obcí a rozpočet. Praha: Codex Bohemia, 1997, s228.

⁴⁸ MELION, M: Finance obcí. Hradec Králové, E.IA. Ekonomická a informační agentura, 1994, s. 31

⁴⁹ MELION, M: Finance obcí. Hradec Králové, E.IA. Ekonomická a informační agentura, 1994, s. 34

⁵⁰ MELION, M: Finance obcí. Hradec Králové, E.IA. Ekonomická a informační agentura, 1994, s. 35

⁵¹ ÚSC – územně samosprávním celek

Například dotace na rekonstrukci a modernizace bytových domů postavených panelovou technologií je poskytována obcím v souladu s Nařízením vlády č. 299/2001 Sb., o použití prostředků Státního fondu rozvoje bydlení ke krytí části úroků z úvěrů poskytnutých bankami právnickým a fyzickým osobám na opravy, modernizace nebo regenerace panelových domů.⁵²

Dotaci mohou obce získat nejen ze státního rozpočtu, jednotlivých fondů EU, ale i od soukromých subjektů.

3.2 Bankovní obchody

Banky poskytují celou řadu služeb. Činnost bank v České republice upravuje Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách. Plné znění je k dispozici na stránkách ČNB.⁵³

3.2.1 Aktivní obchody banky

Banka při úvěrových operacích vystupuje vůči svým klientům v aktivním postavení, tedy jako věřitel. Vznikají jí různé pohledávky nebo určitá vlastnická práva. Obvykle je s nimi spojen příjem úroků, což souvisí s faktem, že typickou formou aktivního bankovního obchodu je právě poskytování úvěrů.

Úvěr je návratnou formou získávání cizích externích zdrojů. Je to ekonomický vztah mezi věřitelem a dlužníkem, který vzniká při odevzdání konkrétní hodnoty na dočasné použití, tj. s podmínkou návratnosti. Tento vztah má podobu smlouvy. Příjemci úvěrů mohou být jako právnické, tak fyzické osoby. Úvěry se uvažují podnikatelské, soukromým osobám, mezibankovní a úvěry obcí.⁵⁴

Do této skupiny obchodů patří:

- úvěr na přechodný nedostatek finančních prostředků
- účelový úvěr na provozní a investiční potřeby
- překlenovací úvěr
- revolvingový úvěr

⁵² Nařízením vlády č. 299/2001 Sb., o použití prostředků Státního fondu rozvoje bydlení ke krytí části úroků z úvěrů poskytnutých bankami právnickým a fyzickým osobám na opravy, modernizace nebo regenerace panelových domů.

⁵³ http://www.cnb.cz/cs/legislativa/zakony/download/zakon_o_bankach.pdf

⁵⁴ SEKERKA, B.: Banky a bankovní produkty. Praha: Profess Consulting, 1997, s 239.

- kontokorentní úvěr
- eskontní úvěr
- akceptační úvěr
- lombardní úvěr
- avalový úvěr
- spotřební úvěr
- hypoteční úvěr

3.2.2 Pasivní obchody banky

Banka při svých operacích pasivního charakteru vystupuje vůči klientům v pasivním postavení, tedy jako dlužník. Tyto obchody se odrážejí na pasivní straně bilance banky. Bance vznikají závazky. S pasivními obchody je spojeno vyplácení úroků. Pojem pasivní bankovní obchody užíváme k označení všech transakcí, jimiž si banka opatřuje prostředky k ostatnímu podnikání.⁵⁵

Do této skupiny obchodů patří:

- běžné účty
- termínované vklady
- cenné papíry

3.2.3 Financování municipalit ČSOB

Československá obchodní banka, a.s. nabízí komplexní portfolio produktů, které zajistí financování přizpůsobené potřebám a finančním tokům municipalit.

Individuální přístup k řešení každého případu a využití všech dostupných podpůrných programů (včetně programů EU) umožní nalézt optimální složení finančních prostředků potřebných pro provozní i investiční financování.

Financování investičních potřeb

Pro financování vašich investičních a rozvojových programů, včetně projektů s dotační podporou z fondů EU banka nabízí různé typy krátkodobých, střednědobých a

⁵⁵ ŠENKÝŘOVÁ, B. aj.: Bankovníctví I. Praha: Grada Publishing, 1997, s. 153

dlouhodobých účelových úvěrů. Dlouhodobé záměry spojené především s bytovou výstavbou a modernizací bytů řeší nabídka hypotečních úvěrů.

Způsob zajištění je závislý na typu úvěrového obchodu, délce splatnosti, kvalitě obchodního záměru a ekonomickém postavení klienta. Ve většině případů je dostačující zajištění úvěru směnkou vlastní, u bonitních klientů lze sjednat obchody i bez zajištění. Hypoteční úvěry vyžadují zajištění předmětnou nemovitostí.

Účelový investiční úvěr

Jedná se o korunový nebo devizový úvěr poskytnutý na přesně vymezený účel. Může být poskytnut jako krátkodobý, střednědobý nebo dlouhodobý v závislosti na objektu úvěrování. Je vhodný pro financování investic potřebných k řádnému fungování města (obce) a k jejich dalšímu rozvoji.

Čerpání probíhá účelově podle konkrétních podmínek úvěrové smlouvy buď jednorázově nebo postupně, jak jsou předkládány dokumenty (faktury), nebo v dohodnutých termínech a objemech. Splátky mohou být pravidelné, nepravidelné v závislosti na inkasu, mohou se kombinovat pravidelné i nepravidelné splátky.

ČSOB cesta k fondům EU (Program spolufinancování projektů podporovaných z fondů EU)

ČSOB nabízí komunálnímu sektoru speciální schéma financování těchto projektů, které zahrnuje nejen přísliby úvěrů a samotné úvěry, ale navíc i služby útvaru ČSOB EU Centrum.

Závazný úvěrový příslib je dokladem prokazujícím zajištění financování daného projektu při žádosti o dotaci z fondů EU.

Úvěr na předfinancování dotace a spolufinancování projektu představuje finanční prostředky určené na úhradu uznatelných nákladů, které budou následně spláceny z dotací z fondů EU nebo státního rozpočtu a zároveň také prostředky na úhradu těch nákladů projektu, které nejsou pokryty ani dotací, ani vlastními zdroji klienta.

EU Centrum je útvar specializovaný na projekty dotované ze strukturálních fondů EU, který poskytuje klientům dotační audit, nabídku spolupráce s vybranými poradenskými firmami, pomoc při vyhledávání vhodných partnerů pro projekt a další poradenské služby.

Financování projektů s podporou z ISPA a fondu soudržnosti EU

V rámci projektů životního prostředí, které jsou primárně financované z ISPA nebo fondu soudržnosti, jsou příjemci dotací zavázáni k poskytnutí části financování z vlastních zdrojů, tj. obvykle z příslušných komunálních rozpočtů. ČSOB nabízí možnost profinancování těchto závazků. K dispozici jsou jak dlouhodobé investiční, tak i krátkodobé překlenovací úvěry. V rámci finančního partnerství ČSOB nabízí i kompletní správu projektových účtů, včetně možnosti využití vázaných účtů, depozitních produktů, instrumentů k ošetření kurzových rizik apod.

Příjemci financování nemusejí být pouze municipality, tj. obce, kraje nebo svazky obcí, ale mohou jimi být i společnosti (např. VaK), které splňují podmínky EU pro přijetí těchto dotací.

Směnečný program

Při programu emise vlastních směnek (směnečný program) uzavírá klient na místo úvěrové smlouvy smlouvu o zajištění směnečného programu, ve které si rámcově stanovuje předpokládaný objem požadovaných prostředků, velikost a dobu splatnosti jednotlivých směnek a sazbu financování.

Program odkupu pohledávek

ČSOB nabízí optimální způsob financování investičních potřeb formou odkupu dlouhodobých pohledávek s postupnou splatností od dodavatelů investic do komunálního sektoru.

Jde především o financování investic do rozvoje dopravní, technické a environmentální infrastruktury.

Dodavatel investice spolupracuje s bankou již při vstupu do výběrového řízení na provedení zakázky, což mu umožňuje nabídnout investorovi od samého začátku pevnou cenu investice včetně financování, dlouhodobý odklad platby a rozložení této platby do dílčích splátek v návaznosti na rozpočtové možnosti investora.

Po dokončení díla postoupí dodavatel svou pohledávku za investorem bance. Pohledávka může mít formu směnky nebo faktury. Na rozdíl od investičního úvěru,

investor neuzavírá s bankou úvěrovou smlouvu, pouze své závazky platí v dohodnutých dnech splatnosti přímo na její účet.

Financování rekonstrukcí a modernizací bytových domů postavených panelovou technologií

Je specifickým typem dlouhodobého investičního účelového úvěru. Je poskytován obcím/městům v souladu s nařízením vlády č.299/2001 Sb., kterým se stanoví podmínky státní finanční podpory oprav bytových domů postavených bytovou technologií.

Výhody:

- možnost využít širší nabídku produktů (někdy je vhodnější použít investiční účelový úvěr, nebo jeho kombinaci s hypotečním úvěrem)
- získání podpory formou snížení úroku z úvěru o 4 procentní body v souladu s nařízením vlády č. 299/2001 Sb.
- možnost zajištění směnkou vlastní (v závislosti na bonitě klienta)
- splácení úvěru – rovnoměrné, progresivní, anuitní
- možnost mimořádných splátek
- dlouhodobé splácení úvěru

Hypoteční úvěr

Jedná se většinou o dlouhodobý úvěr, určený k financování modernizace, rekonstrukce, výstavby nebo koupě bytů, bytového fondu, administrativních objektů, objektů služeb, zdravotních a sociálních zařízení a technické infrastruktury.

Hypoteční úvěr lze použít rovněž na revitalizaci městských a obecních bytů postavených panelovou technologií.

Povolené přečerpání

Po posouzení vaší finanční situace a v závislosti na vašem průměrném kreditním obratu na běžných účtech a výši vašich daňových příjmů vám nabídneme limit přečerpání vašeho ČSOB Municipálního konta (běžného účtu). Pro stanovení limitu je brána v úvahu rovněž výše vaší celkové dluhové služby.

Výhody:

- úrok se počítá pouze z vyčerpané částky
- limit je poskytován na 1 rok, poté může být obnoven

- zajištění maximálně biankosměnkou
- obstarání úvěru zdarma

Kontokorentní úvěr

Krátkodobý úvěr do 1 roku s možností další obnovy. Jedná se o provozní úvěr, účelovost však není sledována.

Výhody:

- operativně použitelné prostředky, tj. čerpání bez nutnosti dokládat účel
- možnost průběžného čerpání a splácení
- každým příchodem finančních prostředků na účet je úvěr splácen
- nevyčerpaná část úvěrového limitu je vždy k dispozici
- úrok je účtován pouze z čerpané části úvěru

4. Analýza postupu úvěrování

4.1 Žádost o poskytnutí úvěru

Žádost o poskytnutí úvěru je prvním činností, kterou musí municipalita učinit. Většinou oslovuje několik finančních ústavů s informací, že potřebuje zafinancovat projekt. V průvodním dopise je banka informována o investičním záměru a dalšími podmínkami souvisejícími s projektem. Obchodní banky vypracují úvěrový návrh zcela indiciálně pro danou municipalitu. Vzhledem ke konkurenčním nabídkám je banka nucena přistoupit ke zcela individuálním sazbám a podmínkám obchodu. Obec či kraj je ze zákona povinen vyhlásit či vypsát výběrové řízení na veřejnou zakázku ohledně výběru zafinancování obchodní bankou. Doporučovány jsou minimálně 3-5 nabídky, které vypracuje obchodní banka na základě předložených ekonomických, finančních a nefinančních údajů a to na stanovenou požadovanou částku a také na dobu splatnosti úvěru.

Zákon o zadání veřejné zakázky nařizuje nejen výběrové řízení na peněžní ústav, ale také na zhotovitele díla, kdy obec, kraj osloví většinou dle referencí či zkušeností známé a stabilní stavební či řemeslné firmy s požadavkem na zpracování nabídky na zhotovení díla.

Na základě přijatých, doručených nabídek (ať od peněžních ústavů či nabídek zhotovitele) se zastupitelstvo obce rozhodne, kdo bude vybrán. Povinností obce, kraje je písemně se vyjádřit zda nabídka v případě peněžního ústavu či zhotovitele byla vybrána či ne.

Zastupitelstvo obce se rozhoduje na základě jasně předem vypsanych parametrů. Jako jsou například: cena, náklady s tím spojené, servis, záruka, zajištění apod.

Obsah žádosti o úvěr od municipálního klienta

Žádost o poskytnutí úvěru musí být ve vazbě na specifiku municipálního subjektu doložena vždy níže specifikovanými dokumenty:

- originál popř. notářsky ověřená kopie zápisu z ustavujícího zasedání obecního zastupitelstva včetně zápisu o volbě starosty a jeho zástupce, způsob jejich podepisování včetně razítka

- originál zápisu/výpisu ze zápisu z jednání obecního zastupitelstva (nebo notářsky ověřenou kopii), ze kterého je zřejmé, že nadpoloviční většina členů zastupitelstva schválila přijetí úvěru, způsob jeho splácení a zajištění (v zápisu, popř. výpisu ze zápisu z jednání obecního zastupitelstva musí být informace o celkovém počtu členů obecního zastupitelstva a počtu členů, kteří schvalují přijetí úvěru). Žádost o úvěr podepisuje oprávněný orgán, tj. např. starosta.
- obecním zastupitelstvem schválený rozpočet na příslušný rok, popř. rozpočtové provizorium aktuální k datu žádosti o úvěr a účetní závěrku za uplynulý rok přezkoumanou krajským úřadem nebo auditorem
- finanční výkaz pro hodnocení plnění rozpočtu územních samosprávních celků a dobrovolných svazků obcí a rozvahu organizačních složek státu. Potvrzení od České správy sociálního zabezpečení a příslušné zdravotní pojišťovny o stávajících závazcích plátce ze sociálního a zdravotního pojištění vůči státu a zdravotní pojišťovně (ne starší než 2 měsíce)
- výkaz zisku a ztráty za poslední uzavřené roční účetní období v případě, že klient provozuje vedlejší výdělečnou činnost a současně poslední pololetní výkaz aktuální k datu žádosti o úvěr
- přílohu organizačních složek státu, územních samosprávných celků a příspěvkových organizací za poslední uzavřené roční účetní období a poslední pololetní aktuální přílohu k datu žádosti o úvěr
- ekonomický rozbor podnikatelského záměru v případě, že splátky požadovaného úvěru budou hrazeny z výnosu úvěrované investice
- přehled čerpání a splátek úvěrů dle uzavřených smluv, příp. přehled pohledávek a závazků z obchodního styku
- případně další přílohy s údaji k doplňujícímu prokázání ekonomické a finanční způsobilosti klienta (demografické, popř. geografické údaje apod.)
- doklady k navrhovanému zajištění úvěru včetně příloh (o zástavě nemovitých/movitých věcí nebo práv u obcí rozhoduje obecní zastupitelstvo. Je třeba, aby obec předložila u tohoto zajištění písemné schválení obecního zastupitelstva, které bude součástí úvěrové dokumentace).

V případě požadavku kraje na poskytnutí ÚA je požadován stejný rozsah dokumentů jako u obce (pouze se mění obecní zastupitelstvo na krajské a místo starosty zastupuje kraj navenek hejtman).

Obecně požadované dokumenty u svazku obcí:

- výpis z registru, který vydává registr vedený u pověřené obce nebo krajského úřadu. Výpis obsahuje mimo jiné orgány, kterými svazek obcí jedná a jména osob vykonávající jejich působnost.
- smlouva o vytvoření svazku obcí
- stanovy svazku obcí
- dále jsou požadovány stejné dokumenty jako u obce.

Obecně požadované dokumenty u příspěvkové organizace (zřizovatel ÚSC obec/kraj):

- zřizovací listina, popř. dodatek
- písemný souhlas zřizovatele s přijetím úvěru včetně schválení zajištění
- všechny druhy účetních výkazů jako předkládá obec
- auditorská zpráva za předcházející 2 roky včetně výroku auditora
- finanční plán

- přiznání k dani z příjmu potvrzená finančním úřadem za předchozí 2 roky
- potvrzení příslušného finančního úřadu o splnění závazků příspěvkové organizace vůči státnímu rozpočtu (ne starší než 2 měsíce)
- potvrzení od České správy sociálního zabezpečení a příslušné zdravotní pojišťovny o stávajících závazcích plátce ze sociálního a zdravotního pojištění vůči státu a zdravotní pojišťovně (ne starší než 2 měsíce)
- prohlášení o vzájemných vazbách k jiným subjektům
- další přílohy s ekonomickými a demografickými údaji o zřizovateli

Vše musí být řádně ověřené razítkem a podpisem zástupcem dané municipality.

4.2 Příprava úvěrového návrhu

Příprava úvěrového návrhu je jedna z nejdůležitějších částí celého procesu. Klíčové jsou informace získané při jednání s žadatelem, v našem případě s danou municipalitou, kterou zastupují starosta či místostarosta na záměr či a výhled do dalších let.

4.3 Hodnocení finanční situace

Hodnocením finanční situace municipalit se rozumí především schopnost dle výsledků finančních výkazů hradit své závazky. Finanční bonita je charakterizována jedním z několika stupňů rizika a vychází především z hodnocení velikostí finančních ukazatelů, a to jak staticky, tak v meziročním vývoji. Finanční situace ukazuje výši daňových či nedaňových příjmů, výši již poskytnutých úvěrů, výdaje běžné, které jsou způsobené hospodařením dané municipality a také v neposlední řadě výsledek hospodaření.

Další, čím se rozumí celkové hodnocení finanční situace, je i pohyb na hlavním běžném účtu obce a samozřejmě i zůstatek. Z historie běžného účtu si může banka ověřit platby, které jsou opakující a to samé platí i o výdajích. Úkolem pracovníka banka je zjištění, z čeho má obec další příjmy, z čeho plynou. Je možné, že obec má vedle daňových příjmů od státu také příjmy z titulu pronájmu, těžby v lese či pořádání společenských akcí.

Detailní popis ukazatelů pro hodnocení finanční situace je uveden v 2. kapitole této práce.

4.4 Hodnocení nefinanční situace

Hodnocením nefinanční situace se rozumí veškeré demografické a geografické umístění obce či města, jejich povodňová umístění, lokalita municipality, zaměstnanost v obci, apod.

Vliv nefinanční situace je mnohdy nemožné kontrolovat samotnou municipalitou, rozumějme například zmíněnou povodňovou lokalitu, ale i s tímto schvalovatel počítá. Naopak se i nefinanční situace ze strany obce ovlivnit v dalších případech dá. Úkolem statutárních zástupců obce je zabezpečit a minimalizovat tyto záporné nefinanční vlivy.

Toto hodnocení je pro municipalitu velice důležité a u samotného procesu i mnohdy rozhodující. Vše se dá samozřejmě okomentovat a následně vysvětlit. Proto je nejdůležitější naprostá informovanost a znalost dané municipality.

Detailní popis ukazatelů pro hodnocení nefinanční situace je uveden v 2. kapitole této práce.

4.5 Schvalovací proces

Jedná se o proces, ve kterém jsou zvažovány rizika, která vyplývají z finančních a nefinančních situací daného žadatele. Dochází zde k celkovému zhodnocení žadatele. Bonita klienta je souhrnné označení pro kvalitu právních předpokladů, osobních vlastností a ekonomické situace klienta, které jsou důležité z hlediska jeho schopnosti a ochoty splatit poskytnutý úvěr.⁵⁶

Hodnotí se schopnost dané municipality hradit své závazky, přezkoumává se zde doba splatnosti, možnosti výše úvěrové angažovanosti, kterou municipalita požaduje. Výsledkem tohoto procesu může být tzv. schválení nové úvěrové angažovanosti, opakem je zamítnutí žádosti. Další možností je pozastavení schvalovacího procesu z důvodu například neúplnosti údajů, nečitelnosti či nějaká nesprávnosti. Poté se požadující doplní a schvalovací proces pokračuje dále. Další typ při zastavení tohoto procesu například z důvodu malého zajištění požadované úvěrové angažovanosti.

4.5.1 Smlouva o úvěru

Smlouva o úvěru se zhotovuje ve dvou vyhotoveních. Jedna smlouva zůstává věřiteli – bance a druhá je pro dlužníka - klienta.

Základní náležitosti smlouvy:

- určení smluvních stran
- výše úrokové sazby
- zajištění úvěru
- výše úvěru a měna, ve které je úvěr poskytnut
- lhůta, ve které může dlužník úvěr čerpat
- účel úvěru

⁵⁶ DVORÁK, P.: Vybrané otázky z bankovníctví, Praha, VŠE, 1995.

- doba splatnosti a způsob splácení úvěru

4.5.2 Řízení rizik

Hlavním cílem banky je maximalizovat její hodnotu pro akcionáře v podmínkách rizika. Definice řízení rizika je několik.

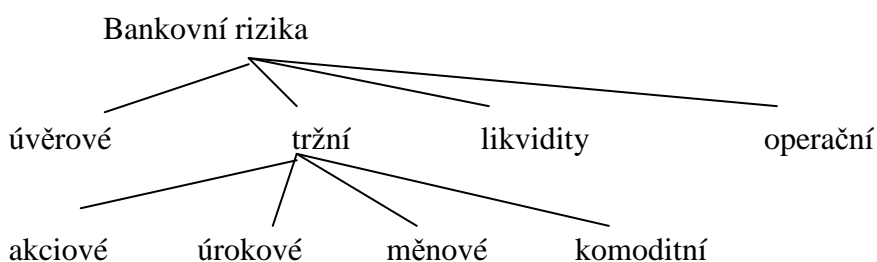
- Řízení rizik se rozumí jejich identifikace, měření/vyhodnocování, sledování a případné přijímání opatření vedoucí k omezování podstupovaných rizik.
- Proces zahrnující identifikaci expozice vůči riziku, definování určitých hranic pro jednotlivé expozice, průběžné a neustálé měření těchto expozic a přijímání příslušných opatření (Chance, Grant, Marshland, 2006).

Řízení rizik můžeme také chápat jako strukturované řízení bilance a podrozvahových položek, tedy řízení aktiv a pasiv.⁵⁷

„Finanční krize přiměla řadu bank k přehodnocení dohledu nad řízením rizik. Dnes se klade větší důraz na komplexní řízení rizik seshora dolů celou organizací a na častější frekvenci zpráv o řízení rizik. Pod vlivem událostí posledního roku banky navíc provádějí stresové testování i pro extrémní modelové situace,“ říká Pavel Riegeger, partner oddělení poradenství pro řízení rizik Ernst & Young v České republice.⁵⁸

V bankovníctví se nejčastěji člení rizika na čtyři druhy: úvěrové, tržní, likvidní a operační.

Graf č. 2: Bankovní rizika

(Zdroj: PŮLPÁNOVÁ, S.: *Komerční bankovníctví v České republice*. Praha: Oeconomica, 2009, s. 184)

⁵⁷ MEJSTŘÍK, M., PEČENÁ, M., TEPLÝ, P.: *Basic principles of banking*. Praha: Karolinum, 2008., s.138

⁵⁸ Zdroj: *Bankovníctví*, číslo 5/2010, str. 14

S ohledem na téma diplomové práce bude blíže popsáno pouze úvěrové riziko.

Podstatou úvěrového rizika je to, že klient či obchodní partner banky nedodrží sjednané podmínky finanční transakce a bance tím vzniká ztráta. Příčiny vzniku jsou buď interní, které vyplývají ze špatných rozhodnutí banky, a externí, která jsou naopak nezávislé na rozhodnutí banky a jsou dány např. vývojem ekonomiky, politickou situací, apod.⁵⁹

Úvěrové riziko můžeme vnímat jako pravděpodobnost selhání (riziko nesplnění závazku) a jako objem ztráty, která je důsledkem tohoto selhání (inherentní riziko produktu).

Členění rizika nesplnění závazku:

- Riziko klienta – selhání v bonitě, finanční situaci protistrany
- Riziko země – ekonomicko-politická analýza teritoria, odkud klient přichází
- Riziko koncentrace (angažovanosti) – obchody v sobě si velice blízkém odvětví

Členění inherentního rizika:

- Riziko jistiny a úrokové platby – neplacení úvěru v době splatnosti
- Riziko náhradního obchodu – uzavření jiného obchodu s horšími podmínkami
- Riziko platby – selhání protistrany v čase uzavřením a vypořádáním transakce
- Riziko zajištění – možnost vzniku ztráty i u zajištěného úvěru

S poskytováním úvěrů je i úzce spojeno riziko splácení. Každá banka se snaží eliminovat počet dlužníků a spíše než na samotné vymáhání se zaměřuje na předcházení vzniku problému se splácením. Většina bank si již najímá externí vymáhací společnosti, které se specializují na vymáhání pohledávek.⁶⁰

Z finančních rizikových signálů se jedná zejména o špatné hospodaření obce, mínusové ČPV, apod. Toto vše nalezneme v ekonomice municipality – respektive v jejich výkazech. Pokud by k vysvětlení například záporného ČPV nedošlo, je zde

⁵⁹ REVADA, Z., MANDEL, M., KODERA, J., MUSÍLEK, P., DVOŘÁK, P., BRADA, J.: Peněžní ekonomie a bankovníctví. Praha: Management Press, 2002, s. 127

⁶⁰ ČSOB, Poštovní spořitelna si najímá tyto společnosti od 110 dne prodlení. Nejčastěji využívá inkasní společnosti: B4B Inkasso, s. r. o., Credit management, a. s. a další.

jasný signál, že není vše v pořádku. Schvalovatel by si zde měl dávat větší pozor a tento výsledek následně posoudil jako rizikový signál, který je poté dalším signálem k zamítnutí žádosti.

Naopak nefinančními rizikovými signály rozumíme například velký úbytek obyvatelstva, kde nám je poté jasné, že i poté daňové příjmy se budou muset krátit, nebo velká nezaměstnanost v obci či její povodňová lokalita apod. I tyto příklady jsou poté posuzovány jako rizikový signál, ke kterému je potřeba přihlédnout a vést ho v patrnosti při rozhodnutí o schválení.

Další rizikový signál pro obchodního manažera, který s obcí požadavek na úvěr vyřizuje, může být také nesoulad a nepokoje ve vedení daného města. Například nesrovnalosti mezi statutárními zástupci municipality či účetními a ekonomy. Zde může vždy pracovník banky dát na svůj vlastní názor a i toto je posuzováno jako rizikový signál.

4.5.3 Splácení úvěru

Existuje několik možností způsobů splácení úvěru:

- po uplynutí výpovědní lhůty
- průběžné splácení
- v pravidelných splátkách
- v pravidelných konstantních anuitách
- najednou v době splatnosti

4.5.4 Podmínky zajištění úvěru a výše platebního styku

Banky se pro snížení úvěrového rizika snaží bránit komplexním prováděním bonity svých klientů. Vybrané **zajišťovací instrumenty**, které se v praxi nejčastěji používají při zajištění úvěru u municipalit, je níže popsán.

Zástava pohledávek

Z hlediska likvidnosti se jedná o velmi účinný instrument. Pohledávky z obchodního styku představují z účetního hlediska oběžná aktiva. Banka zastavuje pohledávky reálně existující v účetnictví klienta. Finanční prostředky musí municipalita směřovat přes účet vedení v bance (viz. dále – výše platební styku)

Zástavní právo k pohledávce formou blokace peněžních prostředků nechrání banku před případným vyhlášením konkurzu na majetek klienta nebo insolvenčním řízením.

Zástava nemovitosti

Jako zástava představují nemovitosti vhodný majetek, protože při dodržení pravidel jejich správného výběru jsou relativně snadno a s nízkými transakčními náklady prodejné. Nejčastěji se používá jako jistící instrument pro středně a dlouhodobé úvěry. Předmětem může být i spoluvlastnický podíl na nemovitosti.

Zástava movitých věcí

Tuto formu zajištění banka nepovažuje za kvalitní. I přes značné zlepšení pozice zástavních věřitelů (zavedení Rejstříku) podstupuje banka stále značná rizika. Jde především o snadnou mobilitu a v řadě případů rychlá ztráta hodnoty předmětu zajištění. Veškeré movité věci, které jsou vhodné k zástavě, je nutné nechat ocenit prostřednictvím posudku znalce.

Ručení

Smysl a využitelnost tohoto instrumentu ručení lze vnímat ve dvou rovinách:

- v případě, že je vystaveno bonitním ručitelem, může podstatným způsobem snížit riziko banky spojené s poskytnutím úvěrové angažovanosti,
- ručení používá banka jako podpůrný instrument pro ošetření vazeb v rámci ekonomicky spjatých skupin (mateřská firma ručí za dceřinou) či zajištění participace vlastníků na riziku, a to i v případech, kdy má ručení spíše morální charakter, protože není podpořeno potřebnou bonitou ručitele

Směnky

Přestože je směnka především platebním a nikoliv zajišťovacím instrumentem, může v konkrétních případech sehrát významnou zajišťovací úlohu, zejména pokud je avalována 3. osobou (nejlépe bankou)

Cenné papíry

Tato forma zajištění se používá velice výjimečně. Je zde nutné dodržovat velké množství předpisů a zákonů. Především u akcií je problematická likvidita.

Výše platebního styku

Platebním stykem se rozumí pravidelné směřování plateb (hotovostních/nehotovostních) v dohodnuté procentuální výši přes účty vedené u ČSOB, a to po dobu trvání úvěrového vztahu. Ne ve všech případech je nutné podmínku procentuální výše platebního styku uvádět do smluvní dokumentace. Je však potřebné tuto podmínku stanovit interně a dosáhnout doporučené hranice v horizontu 3 let tak, aby splnil všechny potřebné podmínky. Rozpočet, popř. budoucí příjmy ani platební styk není formou zajištění.

4.6 Rozhodnutí

Rozhodnutí přichází v případě schvalování úvěrové angažovanosti municipality od příslušného schvalovatele s příslušnou schvalovací příslušností. Pokud se jedná o případ složitější z důvodu vysoké požadované částky či nepoměru vůči daňovým příjmům předchází konečnému schválení ještě tzv. předschválení = vyjádření či doporučení dalších „nižších“ stupňů schvalovatelů. Na základě jejich doporučení se poté schvalovatel též rozhoduje.

Typ rozhodnutí může být i v případě vůbec přistoupení k psaní úvěrového návrhu, to záleží opět na pracovníkovi banky, zda z nasbíraných informací je přesvědčen a správnosti, úplnosti a hlavně reálnosti poskytnutí úvěrové angažovanosti.

5. Modelový příklad

Daná municipalita prostřednictvím svého zástupce (rozumějme starosty) bude žádat o dataci SZIF⁶¹ z Programu rozvoje venkova. Účelem je zlepšení infrastruktury obce. Konkrétně by obec ráda opravila místní komunikace, které jsou již značně porušeny.

Zastupitelstvo se tedy rozhodne požádat o dotaci z Programu venkova na zlepšení infrastruktury prostřednictvím SZIFu. Statutární zástupce obce řádně vyplní žádost (viz. **Příloha č. 1.**), která je k dispozici ke stažení na webových stránkách SZIFu⁶². Součástí žádosti, která se odesílá na korespondenční adresu SZIFu se dále vypracovaná projektová dokumentace investičního záměru, časový harmonogram a v neposlední řadě indikativní nabídka od obchodní banky (viz. **Příloha č. 2 a č. 3**), která obci přislíbila tzv. předfinancování této dotace za předpokladu schválení – přiznání dotace.

Obec zasílá přílohou indikativní nabídku, kterou si řádně při **výběrovém řízení** vybrala na základě určených kritérií a parametrů. Obec má možnost vybrat si firmu, která by pro ně zařídila výběrová řízení. Ta by nastavila jasná pravidla, lhůty k doručení, obsah poslaných dokumentů, apod. V tomto případě při nedodržení nějakého z bodů zadávací dokumentace je obchodní banka vyloučena z celkového výběrového řízení. Banka proto musí být opravdu důsledná a nesmí opomenout žádnou požadovanou náležitost.

Obec oslovuje většinou 3-5 obchodní bank, kterým je povinna předat podklady ohledně své ekonomické situace a představy obce o úvěru. V malé výhodě zde vystupuje domovská banka, přes kterou obec vede svůj platební styk. Na zasedání zastupitelstva dojde k vybraní peněžního ústavu. V zápisu musí být přesně identifikováno, která banka výběrové řízení vyhrála. Zápis zastupitelstva musí obsahovat přesný název peněžního ústavu, její přidělené IČO a sídlo společnosti.

⁶¹ SZIF - Státní zemědělský a investiční fond

⁶² <http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/eafrd>

Zpravidla vyhrává výběrové řízení banka, která dá nejnižší cenovou nabídku (úroková sazba, poplatky spojené s vedením účtu, apod.).

Obchodní manažer nebo jiný zástupce úspěšné banky při výběrovém řízení se poté schází se zastupitelstvem obce a jedná o dalším postupu. Sbírají další potřebné dokumenty ke kompletní žádosti o úvěr, která poté půjde k příslušnému schvalovateli. Mezi potřebnými dokumenty je i Čestné prohlášení (viz. **Příloha č. 4**).

Indikativní nabídka by měla obsahovat čitelnou cenovou nabídku, kde by mělo být jasně vidět, kolik je marže banky při stanovení úrokové sazby a kolik je aktuální PRIBOR⁶³. Dále by měly být známy cenové poplatky s tím spojené za vyřízení, správu apod. Indikativní nabídka by měla vždy obsahovat jména zástupců obchodní banky, na které je možné se v případě dotazů obrátit. Též by měl být podepsána dvěma zástupci banky. V neposlední řadě musí být v nabídce uvedeno, komu je směřována a od kterého peněžního ústavu. Obsahem musí být i její platnost. Veškeré další náležitosti jsou uvedeny v příloze č. 2 a 3, tj. od ČSOB a od Poštovní spořitelny. Všechny dokumenty musí být kompletní a musí na sebe navazovat.

Poté začíná banka zpracovávat komplexní úvěrový návrh (viz. **Příloha č. 5**), kde počítá rating obce, zohledňuje finanční i nefinanční informace, spočítá si ČPV⁶⁴ a zvažuje výhled municipality do dalších let. V některých případech banka požaduje i zajištění úvěru po dobu, kdy bude úvěr splácen (např.: blankosměnkou či zajištěním nějaké nemovitosti). Po doplacení úvěru dotací, se opět zajištění zruší.

V případě schválení příslušným schvalovatelem, který natypoval případ do systému a řádně prověřil, dojde tedy k vystavení zprávy o schválení (viz. **Příloha č. 6**) daného případu a poskytnutí nové úvěrové angažovanosti. Dokládá také „Zprávu klientského úvěrového pracovníka“ (viz. **Příloha č. 7**).

⁶³ Prague InterBank Offered Rate, zkráceně PRIBOR je průměrná sazba, za kterou si banky navzájem jsou ochotny půjčit na českém mezibankovním trhu peníze (likviditu). Jedná se o přímý protiklad úvěrové vazby PRIBID. Vazba PRIBOR je vždy vyšší než PRIBID, protože maximalizace u mezi oběma je důležitá pro banky, jelikož je částí jejich zisku. PRIBOR se používá často jako referenční, tj. úrokové sazby (floating rate) u některých úvěrů jsou buď úplně, a nebo z části na vazbu PRIBOR vázané a odvíjí se od ní (úroková sazba se například každý měsíc/tři měsíce/rok mění podle vývoje vazby PRIBOR). Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Prague_InterBank_Offered_Rate

⁶⁴ ČPV – čistý provozní výsledek

Poté se dají vytvořit smlouvy o úvěru, které musí obsahovat určité náležitosti jako název poskytovatele včetně jeho zástupců, identifikační údaje dlužníka, atd. Veškeré náležitosti jsou uvedeny v kapitole č. 4. Po podpisu smluv se vše zkompletuje a úvěr se může podle data určeného ve smlouvě čerpat.

V případě předfinancování dotací bývá splatnost většinou do 1 roku, kdy po dokončení stavebních prací se požádá o vyplacení dotace, která dorovná poskytnutou úvěrovou angažovanost poskytnou bankou.

V případě nějaké změny ze strany municipality (změny termínu, změny platebních nebo změn týkajících se termínů smlouvy o dílo, apod.), slouží ke komunikaci tzv. **Hlášenky** o změně, které jsou číslovány po změně. Povinností municipality je tyto změny spolu s Hláškami odeslat bance, která je musí vest v patrnosti a ve složce kvůli vnitřnímu auditu banky.

Obec musí vypsát výběrové řízení na zhotovitele. Počet poptávaných firem záleží na náročnosti zakázky. V našem případě bude obec poptávat 3-5 firem, na které jsou předány reference či ze zkušeností, které municipalita má z minulých let. I zde bývá vítězem výběrového řízení ta firma, která je nejlevnější, tj. dá nejnižší cenovou nabídku. S firmou, kterou vybrali zástupci obce na zastupitelské schůzi, je sepsána smlouva o dílo. Ta má také své náležitosti, kde budou přesně stanoveny podmínky pro zhotovitele díla.

Po přiznání dotace následuje podpis statutárním zástupcem žadatele – municipality a SZIFem. Poté následují samotné práce firmy, která výběrové řízení vyhrála. Práce firmy je placena právě z předfinancování přiznané dotace. Jelikož dotace bude na účet, které byl obsažen již v žádosti o dotaci, bude převedeno po skončení díla. Proto do tohoto vztahu vstupuje obchodní banka právě svým předfinancováním.

Zhotovitel díla vždy po skončení nějaké části díla či měsíčně fakturuje obci, která čerpá úvěr od banky. Platební podmínky jsou taktéž obsaženy ve smlouvě mezi objednavatelem a zhotovitelem. Při stavebních pracích dohlíží na správnost a úplnost **stavební dozor**. Platební podmínky při čerpání – hrazení jednotlivých faktur bankou a o řádné a včasné vyplacení dotace se stará statutární zástupce obce, případně firma, která je

pověřena dotačním managementem⁶⁵. Ta municipalitě pomáhá i při žádosti a doložení potřebných údajů pro SZIF.

Po dokončení díla a zaplacení zhotovitele požádá obec opět prostřednictvím dotačního managementu o vyplacení přiznané dotace na SZIF, a to ve výši až 90% celkových nákladů, což je samozřejmě uvedeno již při schválení samotné dotace.

Schvalovací list obsahuje přímo rozepsané celkové náklady, náklady hrazené z dotace a náklady s tím spojené. Po připsání (vyplacení dotace na běžný účet obce) požádá statutární zástupce o doplacení úvěru od obchodní banky. Banka si částku z běžného účtu prostřednictvím svolení k inkasu inkasuje, a tím dochází k ukončení vztahu mezi municipalitou a bankou. Obec si již na začátku při zadávání podmínek pro banku s žádostí o předfinancování musí dát pozor na doložku o možném celkovém splacení úvěru z titulu mimořádné splátky a to bez sankce. V případě, že na toto obec zapomněla, hrozí ze strany banky sankce dle jejich aktuálního sazebníku.

Obec má pak ještě povinnosti plynoucí ze smluv, které jsou například předkládat výkazy jedenkrát za tři měsíce, apod.

⁶⁵ Dotační management- rozumějme firmu, která se obci stará o správnost a úplnost údajů ohledně dotace. Bývá to firma, která již s obcí začala v prvopočátku žádat o poskytnutí dotace. Údělem firmy, která zařizuje dotační management, je především hlídání termínů při vyplacení dotace.

6. Závěr

Hlavním cílem mé diplomové práce bylo analyzovat rating a úvěrování v municipální politice.

Problematika úvěrování je stále aktuální. Financování municipalit bankou je v dnešní době zcela běžné. Především se vstupem do Evropské unie se zvýšila možnost získat celou řadu dotací. Pokud by obec nebyla schopna financovat projekt z vlastních zdrojů, bylo by obtížné získat na investiční záměr prostředky a realizovat projekt. Banky si však uvědomují, že riziko nesplácení je i zde možné a zaměřují se na zlepšení řízení rizik.

V posledních letech a hlavně z důvodu vypuknutí „hypoteční krize“ v USA jsou banky více opatrnější v poskytování úvěrů. Bankovní sektor je ovlivňován ekonomickým a právním prostředím, ve kterém působí, a to především vývojem reálné ekonomiky a legislativním rámcem.

V České republice není rating při obchodování vždy plně využíván. Lze předpokládat zvýšení jeho významnosti i vzhledem ke skutečnosti využívání ratingu v zahraničí.

Ratingem rozumíme tedy v širším slova smyslu hodnocení klienta a jeho schopnost splácet včas a řádně své závazky. Veřejnost mylně označuje rating scóringem a opačně.

K určení ratingu používají firmy ratingové agentury. Mezi nejznámější patří Moody's a Standard & Poor's. U nás ve střední Evropě působí CRA. K většímu používání ratingu dochází nejen na kapitálovém trhu, ale právě i na bankovním sektoru. Banky si při úvěrování svých klientů zpracovávají své hodnocení podle vnitřní metodiky. Tuto „černou skříňku“ se mi však nepodařilo odkrýt. Některé banky již začaly používat i externích ratingů.

7. Použité zdroje

7.1 Literatura

- 1) DVOŘÁK, P.: Vybrané otázky z bankovníctví, Praha, VŠE, 1995.
- 2) LEVICH, Richard M – MAJNONI, Giovanni – REINHART, Carmen M.: Ratings, Rating Agencies and the Global Financial System (the New York University Salomon Center Series on Financial Markets and Institutions). Boston: Kluwer Academic Publisher, 2002.
- 3) MARKOVÁ, H.: Finance obcí, měst a krajů. Praha: Orac, 2000.
- 4) MEJSTŘÍK, M., PEČENÁ, M., TEPLÝ, P.: Basic principles of banking. Praha: Karolinum, 2008.
- 5) MELION, M: Finance obcí. Hradec Králové, E.IA. Ekonomická a informační agentura, 1994.
- 6) MUSÍLEK, P.: Trhy cenných papírů. Praha: EKOPRESS, 2002.
- 7) MUSÍLEK, P.: Finanční trhy. Instrumenty, instituce a management. Praha: VŠE, 1994
- 8) PEKOVÁ, J.: Hospodaření obcí a rozpočet. Praha: Codex Bohemia, 1997.
- 9) PROVAZNÍKOVÁ, R: Financování měst, obcí a regionů : teorie a praxe. Praha: Grada, 2007.
- 10) PŮLPÁN, K. a kol.: Slovník bankovníctví, pojišťovnictví a kapitálových trhů. Praha: Public History, 1998.
- 11) PŮLPÁNOVÁ, S.: Komerční bankovníctví v České republice. Praha: Oeconomica, 2009.
- 12) REVADA, Z., MANDEL, M., KODERA, J., MUSÍLEK, P., DVOŘÁK, P., BRADA, J.: Peněžní ekonomie a bankovníctví. Praha: Management Press, 2002.
- 13) SEKERKA, B.: Banky a bankovní produkty. Praha: Profess Consulting, 1997.
- 14) STINGL, T.: Rating už i pro malé firmy. Profit, 2005.
- 15) ŠENKÝŘOVÁ, B. aj.: Bankovníctví I. Praha: Grada Publishing, 1997 VINŠ, P., LIŠKA, V.: Rating. Praha: C. H. Beck, 2004.
- 16) VINŠ, P., LIŠKA, V.: Rating. Praha: C. H. Beck, 2004, ISBN 80-7179-807-X.

7.2 Internetové zdroje

- 1) Česká kapitálová informační agentura. [online]. [cit. 23.4. 2010]. Dostupné z:
<http://www.ckia.cz/?idf=ranking#h3-5>
- 2) Finanční noviny, CRA Rating Agency již plně pod hlavičkou Moody's. [online]. [cit. 28.3. 2010]. Dostupné z: <http://ipoint.financninoviny.cz/cra-rating-agency-jiz-plne-pod-hlavickou-moody-s.html>
- 3) Novinky.cz. Pojmy-Rating. [online]. [cit. 28.3. 2010]. Dostupné z:
<http://tema.novinky.cz/rating>
- 4) Státní zemědělský intervenční fond. [online]. [cit. 23.6. 2010]. Dostupné z:
<http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/eafrd>
- 5) Rating . Způsob hodnocení. [online]. [cit. 26.2. 2010]. Dostupné z:
<http://www.ratingmsp.cz/detail.php?catName=technicka-data>
- 6) Portál veřejné správy České republiky. [online]. [cit. 26.2. 2010]. Dostupné z:
http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411/_s.155/701?PC_8411_number1=137/2006&PC_8411_p=2&PC_8411_l=137/2006&PC_8411_ps=10#10821
- 7) Wikipedie. Příbor. [online]. [cit. 16.3. 2010]. Dostupné z:
http://cs.wikipedia.org/wiki/Prague_InterBank_Offered_Rate
- 8) Wikipedie. Rating. [online]. [cit. 16.3. 2010].
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Rating>
- 9) Zákon č. 137/2006 Sb. o veřejných zakázkách. [online]. [cit. 16.3. 2010].
Dostupné z:
http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411/_s.155/701?PC_8411_number1=137/2006&PC_8411_p=2&PC_8411_l=137/2006&PC_8411_ps=10#10821

7.3 Časopisy a noviny

- 1) CHUCHVALCOVÁ, J: Krize přiměla banky k efektivnějšímu řízení rizik. Bankovníctví. Praha: 21. května 2010, ročník XVII, číslo 5/2010
- 2) FILALKA, M: U nás rating zatím příliš nezdomácněl. In Hospodářské noviny. Praha: 2000 ze dne 7.6. 2000
- 3) TRCHOVÁ, Š.: Rating – řeč písmen. In Banky a Finance. Praha:1998, s. 50-51

8. Seznam tabulek a grafů

Tabulka č. 1.: Parametry při vytváření ratingu a scoringu

Tabulka č. 2: Rating České republiky

Tabulka č. 3.: Rating tří českých bank

Tabulka č. 4 : DP rating

Tabulka č. 5.: Výčet položek používaných při stanování PD

Tabulka č. 6.: Výčet položek používaných při stanování PD – nepoužívané pro smluvní dokumentaci

Tabulka č. 7: Hodnocení statistických dat v MUNI Rating Toll

Graf č. 1.: Hodnocení subjektů podle sektorů

Graf č. 2.: Bankovní rizika

9. Seznam zkratek

BD – bytové družstvo

ČNB – Česká národní banka

ČOV – Čistička odpadních vod

ČPV – čistý provozní výsledek

EU – Evropská unie

FOP – fyzická osoba podnikatel

MSP – viz. SME

PD – probability of default – pravděpodobnost selhání

PO – právnická osoba

PRIBOR - Prague InterBank Offered Rate

SBD - společenství bytových družstev

SME - Small and medium entrepreneurs, Malé a střední podniky (MSP), tj. FOP, PO, subsegment (SVJ, BD, SBD), municipality

SVJ – sdružení vlastníků jednotek

SZIF – Státní zemědělský a investiční fond

ÚA – úvěrová angažovanost

ÚSC – územně samosprávní celek

VaK – Vodovody a kanalizace

10. Seznam příloh

Příloha č. 1 – Žádost o dotaci z Programu rozvoje venkova

Příloha č. 2 - Indikativní nabídka – ČSOB

Příloha č. 3 – Indikativní nabídka – Poštovní spořitelna

Příloha č. 4 – Čestné prohlášení

Příloha č. 5 – Úvěrový návrh

Příloha č. 6 – Schvalovací protokol

Příloha č. 7 - Zpráva klientského úvěrového pracovníka

Žadatel vyplňuje pouze bíle podbarvená pole

* Žadatel označí křížkem

1.Registrační číslo žádosti 2.Datum přijetí žádosti 3.Hodina přijetí

Menu Strana 1 z 1

SZIF
Státní zemědělský intervenční fond

**Žádost o dotaci z Programu rozvoje venkova
A1 Informace o žadateli**

Ve Smečkách 33
110 00 Praha 1
www.szif.cz

5.Osa: 6.Sk opatření: 7.Opatření: 8.Podopatření: 9.Název opatření resp. podopatření:

10. Záměr: 11.Název záměru:

12.Název projektu (max. 100 znaků i s mezerami):

13.Pracoviště SZIF příslušné k administraci žádosti:

Údaje o žadateli 14.* Právníci osoba / Fyzická osoba 15.* Rátos DPH / Neplátos DPH

Právníci osoba:

16.Název: 17.Právní forma:

Fyzická osoba:

18.Titul před: 19.Jméno: 20.Příjmení: 21.Titul za:

22.Rodné číslo: 23.Datum narození:

Právníci i fyzická osoba:

24.IČ: 25.DIČ (je-li přiděleno):

Sídlo firmy (PO)/trvalé bydliště (FO) - dle výpisu z obchodního rejstříku resp. jiného osvědčení právního statusu

26.Ulice: 27.Č.p.: 28.Č.o.: 29.PoSČ: 30.Obec:

31.Část obce/městská část: 32.NUTS 4 (obres):

33.Telefon: 34.Fax: 35.E-mail:

Adresa pro doručování (vyplňuje se pouze, je-li odlišná od trvalého bydliště - FO, resp. sídla firmy - PO)

36.Ulice: 37.Č.p.: 38.Č.o.: 39.PoSČ: 40.Obec:

41.Část obce/městská část: 42.NUTS 4 (obres):

Kontaktní odpovědné osoby pro poskytování informací

43.Titul před: 44.Jméno: 45.Příjmení: 46.Titul za:

47.Telefon: 48.Mobilní telefon: 49.Fax: 50.E-mail:

Bankovní spojení žadatele

51.Číslo účtu: 52.Kód banky:

Předregistrační štítek

53. V:	54. Dne:	55. Jméno a podpis žadatele (statutárního zástupce)	56. Razítko žadatele
57. V:	58. Dne:		
59. Ověřil a převzal:			

V0101.01

*Závazná (Indikativní) nabídka
financování*

PRO MĚSTO (OBEC, KRAJSKÝ ÚŘAD)

..... **2010**

Vážený(á) pan(i)
Titul.jméno, příjmení
funkce
ulice č.p.
PSČ Město - obec

V, dne dd.mm.rrrr

Vážený(á) pane(i) starosto-ko primátore(ko),

v návaznosti na Vámi předloženou „Výzvu k podání nabídky“ poskytnutí investičního (Provozní, Developerský, Hypoteční) úvěru ve výši XX mil. Kč, s dobou splatnosti úvěru YY let, za účelem financování (titul financování, název investiční akce atd) si Československá obchodní banka, a.s. dovoluje předložit tuto závaznou (indikativní) nabídku na poskytnutí požadovaného investičního (provozního) úvěru.

Zároveň bychom Vás rádi upozornili na skutečnost, že tato (závazná) nabídka je sestavena pouze pro Vámi požadované financování a nezahrnuje celé spektrum služeb a možností spolupráce s Československou obchodní bankou, a.s.. Budeme potěšeni, pokud se na naši banku obrátíte i v případě jakéhokoliv jiného požadavku z Vaší strany.

Doufáme, že nabídka bude z Vaší strany shledána zajímavou. Na spolupráci s Vámi a Vaší společností se těší

Československá obchodní banka, a.s.

**Titul.jméno, příjmení Titul.jméno,
příjmení**

Závazná (Indikativní) nabídka podmínek

Pozn.: v případě, že půjde o veřejnou zakázku tak zde na začátku doplnit následující odvolávku:

- na základě: - výzvy města (obce)..... ze dne čj.k předložení nabídek do obchodní veřejné soutěže podle zákona č.137/2006 Sb. o veřejných zakázkách
- vyhlášení obchodní veřejné soutěže podle zákona č.137/2006 Sb. o veřejných zakázkách městem (obcí)dne čj.

Dlužník:	MĚSTO (OBEC) NÁZEV („Klient“)
Věřitel:	Československá obchodní banka, a.s. se sídlem Praha 5-Radlická 333/150, PSČ 150 57, IČO 00001350, zapsaná v obchodním rejstříku vedeném Městským soudem v Praze, oddíl B XXXVI, vložka 46 („Banka“)
Úvěr:	Investiční (Provozní, Developerský, Hypoteční) úvěr
Účel úvěru:	za účelem název akce nebo účel financování.
Výše úvěru:	XX 000 000,- CZK
Měna úvěru:	CZK
Čerpání úvěru:	postupně (jednorázově) od data podpisu úvěrové smlouvy na základě Klientem předložených faktur přímo na účet dodavatelů díla.
Splatnost:	do dd.mm.rrrr
Zajištění:	<ul style="list-style-type: none">- biankosměnka klienta bez uvedení směnečné sumy a data splatnosti, její doplnění se bude řídit Dohodou o vyplňovacím právu směnečném- směrování minimálně% pravidelného platebního styku po dobu trvání úvěrového vztahu přes účty vedené u ČSOB- ručitelské prohlášení Města (obce)- vklad zástavního práva k nemovitosti- bez zajištění
Splácení jistiny a úroku:	Splácení jistiny vždy k 20. dni každého měsíce každého roku počínaje dd.mm.rrrr ve výši každé splátky XXX 000,- Kč, poslední splátka dne dd.mm.rrrr ve výši XXX 000,- Kč. Úrok bude počítán z denních zůstatků úvěrové zadluženosti na bázi aktuálního počtu uplynulých dní v roce o 360 dnech, úrok bude splatný vždy na konci každého kalendářního měsíce.

Úroková sazba: **Pohyblivá úroková sazba CZK na bázi 3M PRIBOR + marže X,XX% p.a. (tj. ke dni dd.mm.rrrr celkem X,XX% p.a.)**

Pozn.: ke dni dd.mm.rrrr činí 6M PRIBOR X,XX% p.a.

Fixní úroková sazba CZK % p.a. (+ podmínky, tj. k jakému dni, délka fixace, doba čerpání,)

Zpracovatelský poplatek: **XXX,- Kč**

Obstarání úvěru: **XXX,- Kč**

Ostatní poplatky: **XXX,- Kč měsíčně za služby a práce spojené s realizací úvěru**

Závazková provize: **XX % p.a.**

Předčasné splacení: **Klient může splatit jistinu úvěru i s úroky i dříve mimořádnou splátkou bez sankce (týká se úvěrů úročených pohyblivou úrokovou sazbou) po vzájemné předchozí dohodě s Bankou tj. v případě, že o svém úmyslu vyrozumí Banku YY dnů předem.**
Pozn.: u úvěrů úročených fixní sazbou podléhá předčasné splacení sankci, která v případě nevyúčtování klientovi je promítnuta do nákladů pobočky.

Podmínka před uzavřením smlouvy:

- **předložení originálu, popř. výpisu ze zápisu z jednání zastupitelstva (nebo notářsky ověřené kopie), ze kterého je zřejmé, že nadpoloviční většina všech členů zastupitelstva schválila přijetí úvěru, způsob jeho splácení a zajištění**

Podmínky čerpání:

- **předložení uzavřených smluv o dílo**
- **předložení stavebního povolení na investiční akce**
- **u projektů s podporou z fondů EU – předložení smlouvy (rozhodnutí) o poskytnutí dotace z EU (resp. SR) a schválení projektu**
- **.....**

Dokumentace:

Smluvní dokumentace formálně a obsahově přijatelná pro obě strany, obsahující, ustanovení běžná pro tento druh úvěru včetně rozhodných podmínek, úrokových sazeb, definice neplnění (default), změny podmínek, oprávnění Banky včetně případu křížového neplnění závazků (cross default) a závazků Dlužníka včetně rovného přístupu a nezvýhodňování jiných subjektů (pari passu), závazek vyloučení zástavy stávajících i budoucích aktiv Klienta bez předchozí písemné dohody s Bankou (negative pledge), závazek Klienta k poskytování finančních a jiných informací, které může věřitel rozumně vyžadovat, závazné ukazatele týkající se finančního hospodaření Klienta, zejména pak podíl dluhové služby a pokrytí dluhu stanovené na základě plánu rozpočtu Klienta.

Další přílohy:

především v případě, že se jedná o závaznou nabídku podle zákona č.137/2006 Sb. o veřejných zakázkách může být vyžadováno:

- a) základní kvalifikační a profesní předpoklady (vypracuje a dodá, na základě požadavku pobočky útvar firemní právo z právních služeb ústředí – kontakt p.Hedvika Látalová)
- b) složení jistoty: doklad o jejím složení
- c) podpisy statutárních zástupců (řešeno formou udělení pověření vybraným pracovníkům v regionech)
- d) návrhy smluvní dokumentace (včetně podpisů oprávněnými zástupci)
- e) technické reference (zpracovává Josef Vaňousek)
- f) splnění dalších specifických požadavků souvisejících zejména se stanovenými podmínkami (kritérii) hodnocení nabídek, s uspořádáním nabídky, apod.

Pozn.: podrobně jsou pravidla a postupy pro zpracování, schvalování a předložení nabídek na poskytnutí bankovních služeb do řízení vypsanych na základě Zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, popsány v INS/G.2006.324.V2 – Zpracování nabídek podle Zákona o veřejných zakázkách

Platnost nabídky:

Nabídka je ze strany ČSOB (závazná) a je platná do dd.mm.rrrr.

Důvěrnost:

Podmínky této nabídky jsou přísně důvěrné a nesmějí být sdělovány třetí straně bez předchozího písemného souhlasu Banky.

[Indikativní] nabídka

ÚVĚROVÝCH PRODUKTŮ

pro

[Obec / Město]

[měsíc rok]

ÚVOD

1. POŠTOVNÍ SPOŘITELNA

Poštovní spořitelna („PS“) je součástí Československé obchodní banky, a. s. („ČSOB“) a je její samostatnou obchodní značkou. Díky spolupráci s Českou poštou je nejdostupnější bankou v ČR, protože její klienti mohou své finance spravovat na více než 3300 poštách a v současné době také na 52 finančních centrech PS, jejichž počet se neustále rozšiřuje.

PS obsluhuje přes 2 000 000 klientů a je druhou největší bankou v ČR co do počtu klientů. Své produkty a služby poskytuje za výhodné poplatky, její klienti mají k dispozici kromě bezkonkurenčně nejširší distribuční síť rovněž více než 650 bankomatů a moderní technologie pro obsluhu svých účtů prostřednictvím cenově výhodného elektronického bankovníctví.

PS detailně zná specifické potřeby municipalit. Proto nabízí speciální produkty vytvořené výhradně pro obce a města.

2. ČSOB

Československá obchodní banka („ČSOB“) byla založena v roce 1965. Po změnách v roce 1989 byla banka transformována v univerzální banku, která poskytuje bankovní služby pro široký okruh svých klientů.

Od června r. 1999 tak ČSOB působí ve spolupráci a v koordinaci s novým majoritním vlastníkem, který jí umožňuje využívat své know-how a odborné znalosti. KBC Bank NV v současné době vlastní již 100 % akcií ČSOB.

V roce 2008 dosáhla ČSOB čistého zisku ve výši 1,034 miliardy Kč. Celková bilanční suma skupiny ČSOB v ČR činila 824,5 miliard Kč k 31. prosinci 2008. Ratingové hodnocení ČSOB od předních světových agentur je na stejné úrovni jako hodnocení České republiky, tedy nejvyšší možné, které může dosáhnout komerční subjekt se sídlem v ČR.

3. Definice

Pokud z kontextu nevyplývá jinak, mají dále definované termíny v této nabídce následující význam:

"**blankosměnka**" - směnka, která nemá vyplněné údaje o době splatnosti a směnečné částce. Je to druh zajištění a použije se v případě nesplacení úvěru;

"**aval blankosměnky**" - směnečný ručitel je osoba odlišná od žadatele, která ručí za zaplacení směnky;

"**PRIBOR**" - mezibankovní úroková sazba, vyhlášená Českou národní bankou (ČNB), její aktuální výše je zveřejňována na internetu ČNB: <http://www.cnb.cz/cz/index.html>.

4. [Krátkodobý/střednědobý/dlouhodobý] účelový úvěr

Druh úvěru:	[Krátkodobý/Střednědobý/Dlouhodobý] účelový úvěr ("Úvěr")
Účel:	[účel] financování konkrétních aktiv klienta, např. výrobního zařízení, technologií, pohledávek z uzavřených smluv
Limit úvěru:	Kč [částka (slovy):]
Délka splatnosti:	[období, max. 20 let]
Čerpání:	Probíhá na základě předložených dokumentů (faktura, kupní smlouva, smlouva o dílo atd.) [jednorázově/postupně] max. do [12 měsíců u fixní sazby/18 měsíců u pohyblivé sazby] po podpisu úvěrové dokumentace
Splácení:	[Měsíční nebo čtvrtletní] splátky jistiny, úroků a poplatků. Splácení může být formou lineární nebo anuitní (splátka jistiny a úroku se provádí jednou částkou, která je konstantní po celou dobu splácení úvěru).
Úročení:	Úroková sazba je stejná pro období (* vyberte jednu ze 3 možností) * [čerpání i splácení pohyblivá, vázána na [1M/3M/6M/12M] PRIBOR s marží. Aktuálně celkem [sazba] % p.a., z toho marže [sazba] % p.a.] * [čerpání i splácení je fixní, s marží. Aktuálně celkem [sazba] % p.a., z toho marže [sazba] % p.a.] * [- čerpání pohyblivá, vázána na [1M/3M/6M/12M] PRIBOR s marží. Aktuálně celkem [sazba] % p.a. - splácení je fixní, s marží. Aktuálně celkem [sazba] % p.a., z toho marže [sazba] % p.a.] [(Pro pohyblivou úrokovou sazbu) Výpočet úroků se provádí na bázi rok o 360 dnech a měsíc o skutečném počtu kalendářních dnů.] [Pro fixní úrokovou sazbu) Výpočet úroků se provádí na bázi rok o 360 dnech a měsíc o počtu 30 dní.]
Splácení jistiny a úroků:	Měsíčně to v období [od 5. do 25.] kalendářního dne v měsíci
Poplatek za poskytnutí úvěru	Kč [částka] splatný do 5 pracovních dnů od podpisu úvěrové dokumentace
Poplatek za služby a práce spojené s realizací úvěru	Kč [částka] měsíčně společně s úroky
Závazková provize	[sazba] % p.a., splatná ke dni splatnosti úroků z nevyčerpané části úvěrového limitu
Zajištění	[Zástava nemovitostí] [Zástava pohledávek, zásob, atd.] [Bankovní záruka] [Blankosměnkou s avalem/bez avalu] [Ručitelské prohlášení] [Zajištění není vyžadováno]

Seznam podkladů pro získání účelového úvěru

- žádost o poskytnutí úvěru (formulář banky), podepsána oprávněným orgánem např. starostou
- originál popř. notářsky ověřená kopie zápisu z ustavujícího zasedání obecního zastupitelstva včetně zápisu o volbě starosty a jeho zástupce, způsob jejich podepisování včetně razítka

- originál zápisu/výpisu ze zápisu z jednání obecního zastupitelstva (nebo notářsky ověřenou kopií), ze kterého je zřejmé, že nadpoloviční většina členů zastupitelstva schválila přijetí úvěru, způsob jeho splácení a zajištění (v zápisu, popř. výpisu ze zápisu z jednání obecního zastupitelstva musí být informace o celkovém počtu členů obecního zastupitelstva a počtu členů, kteří schvalují přijetí úvěru)
- obecním zastupitelstvem schválený rozpočet na příslušný rok, popř. rozpočtové provizorium aktuální k datu žádosti o úvěr a účetní závěrku za uplynulý rok přezkoumanou krajským úřadem nebo auditorem
- potvrzení ČSSZ a příslušné zdravotní pojišťovny o stávajících závazcích plátce ze sociálního a zdravotního pojištění vůči státu a zdravotní pojišťovně (ne starší než 2 měsíce)
- finanční výkaz pro hodnocení plnění rozpočtu územních samosprávných celků a dobrovolných svazků obcí FIN 2-12 M a rozvahu organizačních složek státu, územních samosprávných celků a příspěvkových organizací Úč OÚPO 3-02 za poslední uzavřené roční účetní období a současně poslední výkaz FIN 2-12 M a poslední pololetní výkaz Úč 3-02 aktuální k datu žádosti o úvěr
- výkaz zisku a ztráty Úč OÚPO 4-02 za poslední uzavřené roční účetní období v případě, že klient provozuje vedlejší výdělečnou činnost a současně poslední pololetní výkaz aktuální k datu žádosti o úvěr
- přílohu organizačních složek státu, územních samosprávných celků a příspěvkových organizací Úč OÚPO 5-02 za poslední uzavřené roční účetní období a poslední pololetní aktuální přílohu k datu žádosti o úvěr
- ekonomický rozbor podnikatelského záměru případě, že splátky budou hrazeny z výnosu úvěrované investice
- přehled čerpání a splátek úvěrů dle uzavřených smluv, příp. přehled pohledávek a závazků z obchodního styku
- přílohy s údaji k doplňujícímu prokázání ekonomické a finanční způsobilosti (demografické, popř. geografické údaje apod.)
- doklady k navrhovanému zajištění úvěru včetně příloh (např. písemné schválení obecního zastupitelstva)

5. Komunikace s Poštovní spořitelnou

Nabídku předkládá:

[jméno] – klientský pracovník/obchodní manažer, Poštovní spořitelny **[sídlo]**

[Tel, Fax, E-mail]

Seznam obchodních míst Poštovní spořitelny s kontakty je uveden na webových stránkách **www.postovnisporitelna.cz** nebo je možné je získat na bezplatné informační lince **800 210 210**.

6. Platnost termínů a podmínek

PS si dovoluje předložit **[Obec, Město]** (dále jen „Klient“) **[indikativní]** nabídku na úvěrové produkty. Tato [indikativní] nabídka je platná do **[datum, max. 1 měsíc]** [a podléhá konečnému schválení příslušnými orgány PS].

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ o bezúhonnosti

Obec

IČO.....

pan/paní.....
(jméno a příjmení starosty obce)

prohlašuje, že

1. uvedená obec nemá v evidenci daní daňové nedoplatky
2. uvedená obec nemá splatný nedoplatek na pojistném a na penále na veřejné zdravotní pojištění nebo na pojistném a na penále na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.

Toto prohlášení je současně prohlášením odpovědného zástupce dle zák. 455/91Sb. v platném znění (bod 2).

.....
podpis(y)

Datum:

ÚVĚROVÝ NÁVRH SME

Pobočka:	
Region:	Číslo cost centra:
Vedoucí pobočka:	Osobní číslo klient.prac.:
Klientský pracovník:	Telefon:
Credit sponzor:	Telefon:
Měna: CZK	Datum zpracování:
Schvalovatel:	Nejzazší rozhodnutí k:

Klient:	
Adresa/sídlo:	
Činnost:	
IČO:	Klientem ČSOB od:
RČ:	Číslo účtu splácení ÚA:
Datum založení:	Číslo klienta - CIF:
Typ účetnictví:	Rating:
Auditováno:	Skupina monitoringu:
	K datu:31.12.2005
Název ESS:	Záznam na Black Listu: Ne
Riziko skupiny: 0 tis.Kč	Záznam v Cen.reg.úvěrů: Ne

Období	
Obchodní obrat (municipality: kons.rozp.) v tis. CZK	
Index	
Obrat na účtu u ČSOB v tis.Kč	
Podíl obratu na účtu u ČSOB v %	
Výnosy pro ČSOB ze všech produktů v tis.Kč	

Angažovanost			
Úvěrová angažovanost:	tis.Kč	Jistící hodnota zajištění:	tis.Kč
Angažovanost celkem:	tis.Kč	Podíl zajištěné ÚA:	%

Důvod předložení úvěrového návrhu

Podpis klientského pracovníka:	Podpis credit sponzora:
--------------------------------	-------------------------

STRUKTURA ÚVĚROVÉ ANGAŽOVANOSTI U ČSOB

Číslo ÚA	Druh ÚA	Čerpání (tis.Kč)	Stáv. limit (tis.Kč)	Nový limit (tis.Kč)	Splatnost /platnost
Rozvahová ÚA					-
Podrozvahová ÚA					-
Úvěrová angažovanost celkem					-
Vnitřní limit					
Majetková účast					
ÚA u jiných společnostech skupiny ČSOB					
Angažovanost celkem					-

ÚROKY, POPLATKY A PROVIZE

Číslo ÚA	Referenční sazba	Min. marže (p.a.)	Navrh. marže (p.a.)	Popl. za správu (tis.Kč)	Popl.za vyhotov. (tis.Kč)	Popl.za obstar. (tis.Kč)	Záv.odm /riz.přir. (p.a.)	Závaz. provize (p.a.)	Smluvní pokuta (tis.Kč)
Rozvahová ÚA									

Podrozvahová ÚA									

ZAJIŠTĚNÍ ÚVĚROVÉ ANGAŽOVANOSTI

Předmět jistoty	Specifikace předmětu	Cena zajištění	Jistící hodnota		Číslo ÚA
			tis.Kč	%	
Zajištění celkem		-		-	-
Nezajištěná část angažovanosti je XXXX tis.Kč, tj. XX %					

NAVRHOVANÁ ÚVĚROVÁ ANGAŽOVANOST

Komentář k navrhované úvěrové angažovanosti

Pozn.: Komentář k jednotlivým typům ÚA dle pořadového čísla musí vždy obsahovat údaje dle následující specifikace:

- Účel
- Struktura
- Podmínky a způsob čerpání (včetně dokumentů k prokázání účelovosti)
- Způsob a průběh splácení

Komentář k úrokům, poplatkům a provizím

Pozn.: K jednotlivým položkám uveďte období fixace, frekvence a data splatnosti.

Komentář k zajištění úvěrové angažovanosti

Pozn.: Vyplňte v souladu s uživatelskou příručkou k ÚN:

- Informace o interním i externím odhadu a oceňovateli
- U nemovitosti specifikace zastavovaných nemovitostí z LV
- Společné jmění manželů (SJM)
- Data identifikující třetí osoby (zástavec, ručitele, avalisty apod.)

PŘEHLED ZÁVAZKŮ KLIENTA U JINÝCH BANKA A INSTITUCÍ

Banka/Instituce	Druh závazku	Výše závazku	Splatnost	Zajištění

Komentář k závazkům u jiných bank a institucí

NAVRHOVANÉ SMLUVNÍ KLAUZULE A PODMÍNKY

N*	P**	Prohlášení	
☐	☐	+	
☐	☐	+	
☐	☐	-	LSC***
☐	☐	-	LSC***

N*	P**	Závazky	
☐	☐	+ Předkládání dokumentů viz Seznam v ÚN	
☐	☐	+ Příjem na účet ☐ Minimálně ... % svých příjmů za rok ☐ Minimálně ve výši, -Kč každý rok	
☐	☐	+	
☐	☐	+	
☐	☐	-	LSC***
☐	☐	-	LSC***

N*	P**	Porušení	
☐	☐	+ Zápis do katastru do data	
		(pouze při čerpání úvěru proti návrhu na vklad ZP do katastru a nikoli proti zápisu ZP)	
☐	☐	+ Úvěry ☐ Omezení ☐ Omezení s limitem, - Kč	
☐	☐	+ Podíly na zisku ☐ Vyplacení podílu na zisku ☐ Výplata podílu více než, - Kč za kalendářní rok	
☐	☐	+ Investice ☐ Stálost investic ☐ Jednotlivě více než, -Kč, či za rok více než, -Kč ☐ Stálost investic oznámení	

☐	☐	+ Negativní změna vlastníka: podíl společnosti se sídlem IČO poklesne pod 51%	
☐	☐	+ Podřízený dluh	
		☐ Závazky nespecifikovány vůči pod, -Kč	
		☐ Závazky nespecifikovány + navýšení ZK vůči pod, -Kč	
		☐ Závazky specifikovány vůči z ze dne jako pod, -Kč	
		☐ Závazky specifikovány + navýšení ZK vůči z ze dne jako pod, -Kč	
☐	☐	-	LSC***
☐	☐	-	LSC***

N*	P**	Opatření	
☐	☐	+ Smluvní pokuta výše:	
☐	☐	+	
☐	☐	+	
☐	☐	-	LSC***
☐	☐	-	LSC***

* N - nová smluvní podmínka, která bude uplatněna nad rámec standardních smluvních podmínek při nové smlouvě, nebo nad rámec stávajících podmínek při dodatkování existující smlouvy, při obnově apod.

** P - původní smluvní podmínka, která je použita u existujícího smluvní vztahu a která bude uplatněna v nové sml. dokumentaci s Úvěrovými obchodními podmínkami (UOP) a není součástí UOP (není podbarvena zeleně)

*** LSC - schvaluje schvalovací úroveň LSC a vyšší

ÚDAJE VKLÁDANÉ DO PROFILE:

Roční obchodní obrat (v mil.): CZK
Podíl obratu na účtech ČSOB na celkovém obchodním obratu *: %
KBC kód = sektor KBC/odvětví:

* V případech, kdy je v navrhovaných smluvních podmínkách použita jiná varianta než vyjádření požadovaného podílu v % (např. absolutní hodnota za určité období = 5 mil. CZK za měsíc) musí být převedena na hodnotu v %, která je vkládána do Profile.

Nestandardní smluvní podmínky

Pozn. Je možno uvést nestandardní smluvní podmínky mimo varianty vzorové smluvní dokumentace, přičemž nelze měnit nastavení nebo možnosti produktu. Vždy je třeba uvést článek smlouvy, do kterého má být tato nestandardní smluvní podmínka zapracována.

Komentář k plnění smluvních podmínek

FINANČNÍ UKAZATELE

Skupina B – unifikované finanční ukazatelé

Finanční ukazatele ve smlouvě: ANO/NE

Finanční ukazatel	Frekvence	Hodnota(y)
Inkaso pohledávek z obchodního styku bez rozlišení záloh	Q	nepřekročí 180 dní
Rentabilita aktiv v %	Q	neklesne pod 0%

Podíl upraveného vlastního kapitálu	Q	neklesne pod 20%
Splatnost závazků z obchodního styku bez rozlišení záloh	Q	nepřekročí 180 dní
Marže hrubého běžného cash-flow	Q	neklesne pod 1%

Skupina C – standardní finanční ukazatelé

Finanční ukazatel	Frekvence	Hodnota(y)
Vlastní kapitál (upravený)		
Podíl upraveného vlastního kapitálu (v%)		
Rentabilita tržeb (v%)		
Krytí úroků		
Doba inkasa pohledávek z obchodního styku(dny)		
Běžná likvidita v %		
Celková likvidita v %		
Doba obratu zásob (dny)		
Doba splatnosti finančního dluhu z EBITDA		

Definice nestandardních finančních ukazatelů

Pozn: Vždy uveďte slovní vyjádření nestandardního ukazatele

Komentář k plnění finančních ukazatelů

Specifikace požadovaných dokumentů předkládaných klientem

Přehled požadovaných smluvních dokumentů

Oprávněné osoby

Podpisy smluvní dokumentace za banku:

Podpisy smluvní dokumentace za klienta:

Schvalovací protokol

K úvěrovému návrhu č.:

Ze dne:

Klient:

Předkládá pobočka:

Stanovisko LRM:

Datum:

Rozhodnutí příslušného schvalovatele:

Datum:

Schválil:

(jméno, příjmení a os. číslo, v případě komise: název a jména členů komise)

Zpráva clientského úvěrového pracovníka (Municipalita)

1. OBCHODNÍ INFORMACE

Popis obchodního případu

Vztah banka – klient

2. ÚVĚROVÁ ANALÝZA OBCE

2.1 Nefinanční analýza obce

2.1.1 Geografická charakteristika

2.1.2 Demografická charakteristika

2.1.3 Hlavní zaměstnavatelé

2.1.4 Statutární orgány

2.1.5 Stav majetku

2.1.6 Hlavní investiční a rozvojové záměry

2.2 Analýza finanční situace obce

2.2.1 Obecné informace

2.2.2 Analýza vývoje rozpočtu

2.2.3 Rozbor tvorby čistého provozního výsledku

2.2.4 Zadluženost a dluhová služba

2.2.5 Struktura aktiv

2.3 Analýza budoucího vývoje

3. ZÁVĚR